

84(2=0ce)

Æ 13

498257

Alli bæsttiti proletarta, bæjen notat!

ÆBATI SAMEL

DUU Æ
CARDI

(ZARTÆ, KADÆNGITÆ,
UADZEMISTÆ, RADZURDTÆ,
ÆMDZÆVGITÆ—
DIGORONAU)

1933

RÆSTDZINAD
ORDŽONIKIDZE

Alli bæstiti proletartæ, bajeu

ÆBATTI SAMEL

DUUÆ CARDI

(ZARTÆ, KADÆNGITÆ, UADZIMISTÆ,
RADZURDTÆ, ÆMDZÆVGITÆ—
DIGORONAU)

REDAKCIGÆNÆG, RECENZIDÆDTÆG ÆEMA
RAZDZURD NIFFINSÆG GALATI ST.

АБАЕВ ШАМИЛЬ

ДВЕ ЖИЗНИ

песни, поэмы, стихи,
рассказы на осетин-
ском языке (дигор-
ское наречие)

Рецензия, редакция и
предисловие Галаева Ст.

Сдан в набор 20-IV-33 г. Издание № 44. Статформат А-С
Особлит № 55. Тираж 1.500. Заказ № 486

Типо-фото-цинкография из-ва „Растдзинад“ г. Оджоникидза
Пролетарский проспект № 37.

ÆBATI SAMEL.

Finsæg Sameli nad—toxi nad.

Finsæg Sameli nad—toxi nad.

Æbati Samel raigurdæj Kiristonhæui 1878 anzi; a madæ æma æ fidæ adtæncæ ræstæmbescæræg xumgængutæ. 1887 anzi Samelæn æ fidæ ramardæj. æma, æxuædæg kud zæhuj. uotemæj farastænzon sedzæræj baizadæj duuæ zæronð uosej xætdzæ: æ madæ æma æ fidi madi xætdzæ. Finddæsænzon Samel hæuon jeukhlæsson skhola kast fæcæj 1893 anzi.

„Idarddær, æzuræn min æmal kud na'dtæj, uomæ gæsgæ mæbæl calængæ 22 anzi racudæj. ualængæ zænxi kust kodton“, zæhgæ. zæhuj Samel æxuædæø.

1900 anzi Samel nartixuarælxænæg Oahærmæzti ærsuværtæmæ nartixuæræøø prikazçik nillæudtæj æma sæmæ duuæ anzi bakusta. „1902 anzæj 1905 anzæmæ zumæg nartixuarælxænægi kust kodton. særdæ ba zænxi kust“, zæhuj Samel æ avtobiografij.

Samel æxuædæg kud zæhuj, uomæ gæsgæ æmdzævgitæ æma ænæuøj aijjev sfældistædtæ finsun baidædta 1902 anzi. Politikon kustmæ ba ærxæstæg æj 1904 anzi. Samel nurtæøkæ æi partij iuong; nillæudtæj partij 1917 anzi Oktjaburi revoljucij razæj; uædæj ardæmæ æj Irjstoni partion orgænizacij aktivon kosgutæj sæ jeu. Sameli card æmæ kust uøj ævdesæn æncæ æma Digori, Iristoni fælløjnæøøæ næg adæm se'fxuærd bunatæj (badelati æksi bun æma Uræsej paddzaxi æfsædti mudzuraj bunæ; æma çinovnik: cærmæsthihdæj) kud ærcudæncæ Ustur Oktjaburmæ. save-ton aræstadæmæ. Ke zæhun æj hæuj. Samelæn. kud al i finsægæn dær, je'sfældistadæ æ kustæj, æ card i uaværæj æ socialon uaværæj xecæn gængæ ke næ'j, uøj. Samel finstitæmæ ærkæsgæj dzi mænæ ajdæni xuzæn bæææ æncæ æ polttikon cæstingas, æ zundi razast æma ænd.

1902 anzi Samel klasson toxi fændagbæl næ ma nil-læudtæj. Jeci zamani ma Sameli zundi fedar læudtæj listæg burzuazon zærdikond, zundi raxast: „kæmæ neci jes. mægur ka'i, je æ furmagosaïæj, uotæ'j“, zæhgæ. Samel ma uæd uotæ ænhæl adtæj, kæd hæzdugkadæ kusti fædbæl iurst cæuj særmagond xædzaradon æxsænadi, zæhgæ. Æ fitdzag æmdzævgæ Samel jeci zundi raxasti khoxi uogæj niffinsta.

Jeci æmdzævgi Samel qæbær ræsuhd nivtæj ualdzægi fæzzind ravdista:

„Je'dzuld cæstæj ualdzæg dumgi
Xalsari'xsæn fæhhar æj“.

Tarærfugkin marthij sau bon fæjjauuon æj:
„Marthij fæste fæchchæx æj, uoi chæx bunbæl
Hædton fændur mærhiti uasun ihustæj“.

Uæxæn ajev xuztæj ævdesuj Samel ualdzægi fæzzind. Ualdzæg aidah ærdzi ærihalbæl næ lux kæruij. Hæui buduri kustitæ dær fehal uncæ. Kosæg adæm budurmæ racæuncæ. Fal kapitaliston „hæzdugkadi“ dzæmbutæ ci 'xsænadi hærzæii ærfedar uncæ, uomi ænæ goton, ænægal, ænæ bæx adæmtæ beræ fæuuij æma jes. Furgustæj æ ointæ kæmæn baftujuncæ, uotemæj ba ænægoton ka fæuui, budurmæ racæuni fadat æma amal kæmæn næ fæuui, uævændtæ xæræ. Samel 1902 anzi, æ fitdzag æmdzævgæ ku finsta, uæd ma uotæ ænhæl adtæj æma kæd ænæo-tændtæ æma budurmæ ka næ cæuj, jetæ sæ jeugur dær magosatæ'ncæ, zæhgæ:

„Baizadæj ma hæuunon cardii
Magosatær sæ fuddær“.

Beræ „magosati“ sæ boncau grosbæl dædtun hudæj æma je ba qæbær zin ke'i. uoj Samel uæd næ ma lædærdtæj.

„Je'dzæg cæsti hæzdug fæzzæg
Magosabæl nikkudtæj“, zæhgæ, zæhuj Samel æ
jeci æmdzævgi.

„Kosæg dzilli uazal fæzzæg
Særdton kustæj ærtafta,

Magosaj ba har rauæn dær
Alted gubun ændafta“.

Jeci zamani Digori Tujhantæj hæzdugdær fæzzæg dær æma ualdzæg dær nekæmæn adtæj. Anzi alli' atonæ dær sæ qæbær rævdzæ tafta. Æma cuma uonæj kosagæ dær neke adtæj!

Na, jeci tævd kusti fædbæl æma magosaj fædbæl na'dtæj. Ami ændær, usturdær hudtag adtæj—mulki, hæzdugkadi iursti fædbæl klasson cuuexuzinadæ, æma uoj ba Samel næ ma lædærdtæj. Fælløjnægænæg adæmæn uæd sæ fæzzæg jeuguremæn dær, kosægæj, „magosajæj“ „niv-gun“ Tujhanti xuzæn næ uida, æma ma turgustæj sæ bi-chinæg ku ratudæjoncæ, uæddær Tujhanti fæzzæg, cardi færaznitæ ke khoxi adtæncæ, uoni fæzzæg haræj hardær kodtajdæ jeci cardi æhdaumæ gæsgæ. He uoj næ ma lædærdtæj Samel jeci zamani. Fal je itdzæg zamani adtæj. Kastæj cardmæ tinsæg. Lædærdtæj card æma uomæn æ nixmæ læuundziynadæ. Duzærdug dær kodta. Fal æ cæstingas æjjevun raidædta.

Samel agurita ændær „biltæ“ ændær zartæ nikkænummæ:

„Tæxodujtæ, uæxæn biltæ!..
Dæ mægurtæn ninneæ
Ma bonginti ustur khahdi
Fætægenæj nissodzæ“.

Cæmæn hæuj Sameli næuæg biltæ, je ænæ beræ dzorgæj dær bæræg æj.

„Bonginti ustur khahdi fætægenæj“ nissodzunmæ æma „mægurtæn nizzarunmæ“ hudæj Sameli næuæg biltæ.

Samelmæ dessag kæsun baidædta, kud „næ agoræn næ fælløjnæj har avar, næ har xussæn hæmpæj listæn“ uogæj.

Feronx æj Samel æ „magosaj“. Card æxe kud æv-dista, uotemæj jin ænæ feronx amal dær na'dtæj.

Samel næuæg biltæj, æxuædæg dær æj næ ma lædærgæj, næuæg zar ærkodta:

„Kusti jeftihd, guzavvæ card,
Xuærdhæuagæ ævzaræn“...

Æ fitdzag „magosaj“ zaræj „kusti jeftihd, xuærdhæ-
uagi“ zarmæ Samelæn jeuguræj racudæj jeunæg anz. Dug-
kag finst Sameli sesi bunæj racudæj 1903 anzi. Samelæn
peci jeunæg anzi dærhi dær æ politikon cæsti raxast ke
æuuxdær æj, je bælvurd æj, qæbær bælvurd.

1903 anzi Samel „gubungini“ tærsungænænæn æ
ullatæ“ zari baftudta. Klasson lædærundzinadæ aræxdær
innun baidædta Sameli finstiti. Ænæ uoj æ zundi raxast
kud iræstæj finsægæn, uotæ æ finstiti politikon cæsgon
roxæj roxsdær gængæ cudæj.

Fæzzindtæj Sameli næuæg finst:

„Duuæ card.“

Mæguri pædzaxad—
Hæzdugi qal card.
Hæzdugi xucæu—
Mæguri uæuuau.

Mæguri izæd—
Hæzdugi xincæg.
Hæzdugi izæd—
Mæguri isæft“.

Mægur æma hæzdug jeu ke næ'nææ, uædta nixmæ
ud ke'nææ, uoj Samel „izædtæj“ dær ma bærag kënuj.
Æcægæj dær uotæj hæzdugi „izæd“!

Æcægæj dær hæzdugi „izæd“ mæguri isæft adtæj
ma æj. Æcægæj dær hæzduguti „izædtæ“ mægurti fid
æma qanzæj nærstæncæ æma nærsuncæ. Fal uæddær Sa-
mel ba uotæ bunton jeugur xecæn næ ma racæj æ mago-
æj. Uotæ xecæn gængæ dær na'dtæj. Uoj bærcæ dzuban-
næ æma tauæzæqtæj, budtægutæj ci „magosá“ isægadæ
odta mulki „æxsaræ“, uomæn adæmi særæj uotæ æncon-
æj ragældzæn na'dtæj. Sameli xuzændti særi sahæs ba-
æuidæ, Tujhanti urux budurtæmæ rakæsgæj. Qæbærdær

ba ma nissahæs kænioncæ, Tujhanti dzæhæl badæ gænga-
ku uidtoncæ. sæ hæzdugkadæ æ biltæj ivulogæj, uæd.

— Kud magosa æj a, mulk magosati kboxi ku æ,
uæd, zæhgæ, sahæstæ jeunæg æma duuej særi næ bacæ-
uidæ. Uæxæn sahæstæj Sameli sær dær æzmalæj.

Listæg burzuazon ideologi æxsænadi cardi zari amo-
næg adtæj æma uomæn færsag kænun bereti fænda'dtæj.
Citgin adtæj Tujhangond jeci zamani „æxsænadi“ cæsti.
Samel jeci ideologij nixmæ æ ses ærarasta. Jeci ideologi
æxalgæj, fedar gængæ adtæj Tujhantæ æma Tujhangandti
nixmæ fælløjnægænguti front.

„Mulkbæl kosæg

Bæzzon xonæn,

Fændon koræg

Idard soræn.

Fæston qalbæi

Nibbældzhos uæn,

Særebaræj

Idard ledzæn“.

Fændon ma korun ænhæl adtæj Samel jeci zamani
dær (1904 anzi).

Uæxæn zund ma adtæj Samelmæ æma kred fændon-
korgutæ baberæ uoncæ, uæd hudtag fændæj uodzænæj,
zæhgæ. Je Samelæn æ jeu zund adtæj, ragendær zundæ
fal kærzluxdær dzuabp næuæg zund lævardta;

„Cæmæn uotæ'j?

Næ ma zonæn

Næ bast biltæj

Ræxis tonun.

Æznag sædtun

Læg amonuj,

Magosa uoj

Næ ma zonuj“.

Magosa næ, fal æj fælløjnægængutæ næ ma zudton-
 næ. Kud kæsæn, uotemæj ma „magosa“ ægas æj, fal uæd-
 dær fæstæ'rdæmæ æ „magosajon“ ideologij pozicitæ læ-
 mæhdær gængæ cæuncæ „Næ bast ræxis tonun“ ke hu-
 dæj, Samel uoj lædærun baidædta. „Fændonkorægi“ bæ-
 sti fæzzindtæj „æznagsædtæg“. Fal ænaj-ænojti na'dtæj
 aci cæstingasi raijivd. Aci cæstingasi rajjevuni hudtag
 Samelæn æ politikon cardiuagbæl bast æj.

Jeci ræstægi (1904 anzi) Samel politikhuari nillæudtæj
 æma mænæ kud zæhuj æ politikon kust æma cardiuagæj:
 „jeu sinx revoljucion racudmæ kud bacædtæ kodtajnæ,
 uotæ mæbæl bafædzaxstoncæ ne'rbældtæ. Kosgæ adtæj
 nixæsti æma ændær æxsænædon bunætti. Kust rævdzæ
 cudæj“, zæhgæ. finsuj Samel æ avtobiografij.

Cudæj 1905 anzi revoljucij cæqal. Fælløjnægænæg
 adæm ænæ hædæ, ænæ zænæxæj ka cardæj, jetæ „ræxis
 tonuni“ æsmag æstæfun baidædtoncæ. Jeci ræstægi Same-
 li fædesi hæ raihustæj:

R a c o t æ.

Ændiuddær racotæ!
 Afonæ'j dzorun!
 Ragældzæn, ne'rkhetæ,
 Niuuædzæp kovun.
     Racotæ, bavzaran
     Næ kustæj dzabur!
     Næ sor xed tuxst rauæn
     Ci kalæn sabur!
 Fezmælæn, racotæ!
 Ne'znægti cævæn!
 Qel becho bazdoxæ,
 Læg kæd dæ, he uæd!“

„Mæguri isæft“ ci „hæzdugi izæd“ adtæj, uomæn
 kovuni nixmæ ærgomæj ralæudtæj Samel,—„niuquadzæn
 kovun“, zæhgæ, æ uaqæridzag nihhær kodta.

„Ne'znægti cævæn“, zæhgæ, Sameli hæc æ sesi bunæj ihustæj.

Politikon khuari kust Samelæn dzæhæl na'dtæj. Æznag æ cæsti fæbbæræg æj:

„De'znag min bæræg æj,
Ci ma dæ khaxun
Feddzænæg æ særæg
Jeu boni dogi“.

Uotæ finsta Samel Eleqoti Sandiri cirtmæ.

Dogæ zin dogæ adtæj jeci zamani. Badelati æma gazaxi zænxitæ qadamajæg læudtæncæ fælløjnægægægutæbæl. Fælløjnægægæg adæm ba ænsænst, ægadæ, fuldær rauæn ænæ nifs. Ustur kust hudæg fælløjnægægæg adæmi æxsæn, cæmæg sæ qauræ, sæ tuxæ, se'xsaræ ærlædærdtajuoncæ, uoj tuxxæg. Samel je'mbældti xætdzæ jeci hudtagi kusta. Xæstæg kodta revoljucion æzmæld, xæstæg kodta hædtæ cæhdynmæ ærgom racud, æfxuærd adæm instoncæ sæ fæsettæ, fal uæddær Samel sæ kustæg arazi næ ma adtæg, sæ qauræ jimæ minkhi kastæg:

„Ja, uæuuæg, a dogæ,
Kud bunton xomux!
Dæ cæuæt jeu toxmæ
Ne'ndeuj ranifs“.

Kæd Samel razdær „afonæg'j dzorun“, zæhgæ, finsta uæd nur ba „jeu tox“ agorun baidædta:

„Jeu mingi ravzedæ,
Je ba uæg dzurdhon“, zæhgæ,

rajifta Samel æ bundoron zundi raxast. Ærlædærdtæg Samel dzurdhon isuni tuxxæg „ravzedun“ ke hæuj, uoj.

„Æskheluahd fæuujnag,

Næ xatis de'ruv“, zæhgæ, æfsærmæg maruj Samel æ „Dogi cæuæti“. Jè'mdzævgæ „Funi“ ba sin sæ car-di xuzæ sæ cæsti razmæ ærævardta;

„Æjadæmtæ khuar mugkagi
 Fæjnæ kusti sæ arxajd.
 Beretæn si komæj korgæ
 Æncad badgæj lævar card.
 Uomi astæu æstængomau,
 Fudxuz adæm læquænxuz,
 Buston beræ æ xed kalæg
 Hezæmaræj ænæ'fses.
 Tux azdodgæj, nætgæ qiamæt,
 Ærhonxæssæg, dorsædtæg,
 Zænæ'zgelæg, dzæboktolæg,
 Xuærdhæuagæj, t'xævnæld“...

Je cardæn æ jeu fars æj, fal innæ fars dær ironxi
 ounati næ'j.

Mænæ innæ fars:

„Uoni astæu uors qæbpælti
 Qæstgin adæm, sæudeger
 Æd xurdzintæ ratax-batax,
 Mængæ somi sæ amal“...
 Idarddær:

„Bærzond fingæ minasæjdzag
 Jeunæg uodæn æd cæuæt,
 Uonæj ændær færsag uodæn
 Jeugur qodi æ xuallag“.

Jeci fingi særhi badgutæn ma nigkidær cædesontæ
 adtæj.

„Dudzærmugæj sæ khessati
 Uors ævzestæ togæj purf,
 Tuxxæj jesgæj, ævgædtoncæ
 Ænæ'fsærmæ, ænæ'ndær“.

Jeci xuzi adæmæn, „list adæmi“ rahi ka badtæj, uo-
 næn ma nigki æmbal dær adtæj. Samel uoj dær næ fe-
 ronx æj.

„Sæ bæsta'stæu kovændonæ
 Dzigkogintæj xuzærizdag,
 Uotemæj din bodæsodzæn
 Æ faldzostæmæ tildta.

Æ faldzos in æ fælløjnæj
 Ævændon xaj lævardta“...

Idarddær cæuncæ „jeugaj xecæudti“ „Særvæt zænxi-
 tæ“, uonæbæl ba:

„Galauon kond zildægæj“.

Fedar ma adtæj pomesnikti zænxiti falæmbulaj ga-
 lauon. Fedar dast adtæj, Romanov Mikhalajæj ba fæstag
 urjadnigi ualængædær cementeuæg kodtoncæ Tujhanti æma
 uni xuzændti zænxiti falæmbulaj galauontæn.

„Uomæ neugæ i list adæm
 Tærsgæ, rezgæ inkhinstæj.
 Sæ chux xatæn—bæxgin adæm
 Neke uaxta xuædchuxæj.

‡ Hezæmaræj i list adæm
 Uoj kustoncæ æmbesbæl,
 Xuærdhæuagæ, bæhnæg rahæj,
 Æxsæj nadæj fuldær bon“.

Ci zæhun ænhezuj aci xuztæj? Æxsænadi socialon
 khuærdtæj si alkedær jes. Jes si, ci kustgænæg æncæ jeci
 khuærdtæ, je dær. Aci xuzæ Samel mexaniston ævdist næ
 rakodta. Bælvurd bæreg æj duuæ socialon khuarej (chul-
 bertæ, zænxgintæ, spekuljanttæ, dinamongutæ—jeu ærdægi
 æma „list adæm“ innæ'rdægi) nixmæ læuundzijnadæ. Nix-
 mælæuundzijnadi fædbæl ba:

„Uotæ ræxgi æ fur qurmæj
 Fækkurf kodta i dældær
 'Ma uajtahddær tog khanæudtæ
 Uni astæu ivuldæj.

Uoni neun, uoni hærtæj
 Fæccæjkaldæj sæ læuuæn,
 Fal list adæm æ fedar khox
 Æfsæn bucæu badardta“.

Nixmælæudtæj list adæmi fækkurf ke uadajdæ, uædta uoj fædbæl ba tog khanæudtæ ke ivuldajdæ, uoj lædærdtæj Samel. Fal ma uæddær uotæ ænhæl adtæj, kæd list adæmi kurfi fædbæl „qæstgin adæm, sæudegertæj „jesge qiamæt sæ arxajd“ kæmæn adtæj, jetæ, „uors ævzestæ dudzærmugæj sæ khessati togæj purf“ ka „ævgædta“, jetæ, „bodasodzæn telæg dzigkogintæ“, uædta „særvæt zænxi xecau jeugaj lægtæ“ ku rakæloncæ, uæd sæmæ kæd „list adæm æ fedar khox æfsæn bucæu badardzænæj:“ „Ænsuvær“, zæhgæ.

Klasson toxi fædbæl ærlæudtæj Samel, fal æ kæron kumæ cudæj, urodæmæj næ qærtun kodta ænxæst. Klasson znagæn „ænsuvær“, zæhgæ, ke næj, ci'j fænduj „baxatirtæ“ ku kæna, uæddær, uoj dzæbæx næ ma nillædærdtæj.

He uomæ gæsgæ rauadæj „Funæn“ æ³ kæron mænæ atæ:

„I list adæm fændon zargæ
 Nihhær lasta—„Ænsuvær!“
 Ma kust xuartæ lih zævzagæj
 Rakurdtioncæ „baxatir“.

Jeu binontau iseu æncæ,
 Isxistænca bærzonddær
 Ma uæltehæ sæ tærxonti
 Nizzardtoncæ xair card.

Uoni cijnæj sæ xori stug
 Ærbakastæj ædzinæg
 Ma uoj harmæ fællad galau
 Ærincadæj sæ qauha“.

Marksiston teorijæj fedar næ ma adtæj Samel æma uomæ gæsgæ „æricadæj sæ qauha, list adæmæn, „ænsu-

verdziejnadi“ fædbæl ærlæugæj. He uomæ gæsgæ „jeu bij-
nontau iseu æncæ“ list adæm „togæjdzag ævzestæ du-
dzærmugæj ævgænguti“ xætdzæ.

Aci finstitæ æncæ 1905 anzi revoljucion racudi raz-
næ. Aci finstitæ 1905 anzi Iristoni fælløjnægængutæ khaz-
mæj æma qazaxi hædtæ cæhdunmæ ku bavnaldtoncæ, uoj
rizæj ærcudæncæ.

Jeuguræj rajsgæj aci finstitæj uotæ zæhun hæuj æma
Samel jeci ræstægi bærzond isesgæj æ ses ærgom fælløj-
nægænguti æznægti cæstæmæ badardta. Ævvast ne'rlæud-
tæ Samel uæxæn nadbæl, adtæj jimæ ræduddtitæ, fæstag-
mæ ma jimæ baizadæj klasson tox ænxæst kæronmæ næ-
qærtun kænundzjnadæ, fal max zæhæn, finstitæ jeuguræj
rajsgæj æma sæmæ dialektikon cæstingasæj ærkæsgæj.

Rajevhudæncæ 1905 anzi æzmældtitæ. Ærqærdtæj
„æzmæntguti“ dzuabp dædtuni ræstæg. Ljaxov æ togæj-
dzag æfsadi xætdzæ Iristonbæl zingæj æma cerqæj xafgæ
ræcudæj. Iristonæj (jeuguremæj haj-haj næ) agurdtoncæ
460 mini bærcæ kontribuci, axæstoncæ, gurusxæ kæbæl
cudæj, uoni; mægur adæmi xorxbæl baxuæstæj Mikhalaj
„zakhongin“ xecauadæ. Samel kud ænhaldta, uotæ „baxa-
tir“ næ ihustæj (cægæj Kulesæn je'fsadi xætdzæ æ gærz-
tæ ist ku'rcudæncæ, uæd je xatiri koj dær kodta, rædüdi
koj dær). „Jeu bijnontau xair card nizzaruni“ bæsti fæl-
lojnægænguti cæstæmæ dard cudæncæ tobp æma kard;
axæstoncæ, ærvistoncæ Sibirmæ æma ænd.

Samel æfxuærgutæmæ dzurdta:

„Kujjau bal xuæretæ,
Qærtdzænæj uæ ræstæg.
Ærcæj bon, zæhetæ
Tærxoni jeu æcæg.“

(„Poručikmæ“. 1906 anz).

Ject anzi finst æj „Bonværnæ“ dær. Æcægæj Bonværneuæg
kodta jeci ræstægi Digorgomi Gethoti Xadziomar æma
uomæ gæsgæ ærvist ærcudæj Sibirmæ dær 1905 anzi fæste.
Næ uarstoncæ Romanovti xecauadæ uæxæn bonværnitæ.

Ka ci zæhdzænæj Samelæn æ jeci finstæj? Beræ buna axæsta jeci ræstægi æxecæn pessimizm listæg burzuazop revoljucionerti æxsæn.

Pessimizm qærdtæj jeuæj—jeu fedardær, revoljucionertæmæ dær ma. Sameli finsti uæxæn miuæj neci jes. „Bonværin“ finsæg ravdista qæbær ræsuhd xuztæj „Sibijrægti“ zin card, fal

„Uotemæj dær æ usqær
Kozbau dzoræ næ bælsuj
Ma faldzostæn ræsteuæg
Zæqær dzorgæj radzæhduj.

Æ „*Temuruqti*“ ba Samel jeci xuzi guzavvægænguten, pessimizitæn, 1905 anzi fæste æxe politikon toxæj ka xadta, uonæn karzæj dzuabp dædtuj.

„Curd læuun hæuj. A duuæ boni raidajdzænæncæ rextæ æsthehun sæ kærci reutæn. Bahæuaj kænæd, læg ka xunnuj, je tobpi næmugæj æ nomdzud rexæ. Qærabuhæ kaj næ mægurti mast kæmæ næ haruj, uonæn ba amal, ærhadi kodton: sæ rextæ dasgæ cirh xirinkhajæj, je ba uotemæj fæjjervæzoncæ uostiti ræuoni, kenæ ba xurgæ uæ ræsuhd rextæ sænt uors xuarænæj Uors rexæ lægti æxeuon xonuj.“

He-uotæ, giriz xælæmultæj pamfletgond finsuj Samel toxæj æxe ka xatuj æma sauæng tobpi næmugi uængæ dær ka næ cæuj „fæsti xadziti“, 1905 anzi fæste fælløjnægængutæbæl sæ togæjdzag sarh ængomdær æværuni kataji ka bacudæj, uoni politiki nixmæ.

Adtæj uæxændtæ dær æma uotæ ka'nhæl adtæj:

„Uoj xæsdzæf fitdzag cans
Nilxijæj bunton.
Raizol æj ficdzag card,
Bancadæj ærgom“...

Samel sin dzuabp lævardta:
„Bancadæj xomuxtæn,
Uoj „zonæn bælvurd,
Fal læg ba mægurtæn

Ævdesuj æ kust.

Fezmælæ, ma tærsæ,
Qazar næ'j dæ card!
Dæ særmæ ma xæssæ
Mulkgintæj æfxuærd.

(„Sær æma guræ“ 1906 anz).

Kenæ alli xuzi „Temuruqtæj“ kud zaxta Samel:

„Ma ma xodæd sæ xecau:
Fitdzag badæ næ bæzzuj.
Sæ arti'xsist sor rugæj
Listæg mortæj kældzænæj.

(„Dzaxxomæ“ 1906 anz).

Cæmæ kældzænæj? Homa æxuædæg æxe zærdtæj kældzænæj? Na, Samelmæ uæxæn zundi raxastæn jeci ræstægæj koj dær næ bal raizadæj. Kældzænæj listæg mortæj uoj tuxxæj æma:

„Ma nirrezæ, kæsdzinan
Surx qumacbæl næ bællon
Ærfinsdzinan, uotemæj.

(„Mardmæ“. 1906 anz).

Madta, kæd 1905 anzi ærgom revoljucion racudi razmæ Samel uotæ ænhæl adtæj æma „iseu uodzinan jeu bijnontau“, zæhgæ, uæd uoj fæste ba nad ci æj æma kutemæj ruzgæ'j. uoj ærgom nillædærdtæj:

„Ræstdzjnadæ ci xonuj?
Cirh qæma 'ma sindzgun nad
Fitdzagæj i fæstæg
Cahd kud fæuuj uotemæj.“

(„Xodæzmoltæj isdzorun“ 1906 anz)

Dzæhæli na'dtæj 1905 anzi revoljuci ægas. Uæfæsej fælløjnægængutæn dær, dzæhæli na'dtæj b olseviktæj dær.

Madta dzæhæli næ rajevhudæncæ listoni fælløjnægængutæn dær hædi cæhdttitæ, khænchælærddi xæleptæ æma Ljaxovi dzarmadzantæ. Samel dær, ke zæhun æj hæuj, aci hudtægutæj æ revoljucion kustmæ æma æ finsægi nadmæ jeftongdæræj racudæj Cæj bærcæbæl fæjjeftongdær æj, ci'hdauæj fæjjeftongdær æj, uoniti ba hæuama isbæræg kænæn, Samel, duuæ fitdzag revoljucij astæu (1907—1917) ke niffinsta, uonæmæ ærkæsgæj. Samelæn æ finstiti fuldær dær ærcudæj jeci ræstægi. jeci ræstægi niffinsta Samel æ pjesæ dær, „Lægæxsærdtæ“, zæhgæ.

1905 anzi cæqaltæ Romanovi bærzond badæni cægingdzitæ ku bazmælun kodtoncæ, uæd uomæn unaffæ hudæj, cægingdzitæ qan kænunæj bahæuaj hudæj. Cægingdzitæ telun unaffæ ka kodta, uoni qauræ fæmminkhijdær kænun hudæj. „Telgutæj“ jesgæmænti jestitæ „radtuntæ“ hudæj, khæbucijæn khæbær ragældzuni xuzæn.

Fæzzindtæj Buligini Dumæ. Fælløjnægængutæn, kosæg dzillæn neci lævardta jeci Dumæ æma bolseviktæ æ nixmæ ærgomæj nillæudtæncæ.

1905 anzi dekabri Finljandij saxar Tammerforsu adtæj bolsevikti konferenci æma jeci konferenci æ rezoljucij finsta:

„Social-demokrattæ hæuama jeci policij Dumu xurfi bakosuni nixmæ nillæuoncæ, hæuama jin æ sexalunmæ tundzoncæ. Konferenci fædzæxsuj ægas partion orgænzacitæn dær, cæmæj Dumæmæ delegættæ ærtasuni æmburdtæj paraxatæj ispajda kænioncæ pholici ci zakhontæ ærævardta, uonæmæ gæsgæ Paddaxadon Dumæmæ ravzaruni tuxxæj næ, fal proletariati revoljucion orgænzacii fæuuruxdær kænuni tuxxæj, adæmi ægas fæltærti ba hæuama agitacii cæua, æd gærztæ sistad cæmæj aræst ærcæua, uobæl“.

1906 anzi iuli mæji 1-ag Dumæ surd ærcudæj.

Ærgom zæhun hæuj, jeci zamani Samelmæ uæxæn politikon zonundzjnadæ næ ma adtæj æma farstatæmæ kæræj-kæronmæ bolsevikon cæstingas badaræ, zæhgæ. Bolsevikon lædærd næ kodta Samel jeci zamani Dumu farsta

dær. Dumæ uahd ku'rcudæj, uæd Samel ixæld Dumī delegatmæ finsta:

„Rarast dæ ævzedgæ,
Zaxtaj min: „xuærzbon“.
Barhuftan næ hostæ,
Fal ne'sdæ dzurdhon.
Qiamætæj ei tarstæ?
Cæj arh æj de'gurd?
Xecontæ dæ razmæ,
Tildtaj sæ de'lug“.

Bolseviktæ æd gærztæ sistadmæ „barhuftoncæ sæ hos“, Samel ba Dumī delegatmæ ænhæl kastæj. Dumæ dzurdhon ke na'dtæj, uoj dær ærægiau bazudta Samel. Lugkoni tildmæ dær ma ænhæl kastæj Samel.

Ka'j zonu, ævædzi Samel ændær ærgomdær bolsevikon zundi raxasti xecau issajdæ jeci zamani, ændær socialon uaværi medægæ uogæj. Hudtag ænæ gurusxæj uotæ ke adtajdæ, je bælvurd æj, Sameli finstitæmæ ærkæsgæj. Jeci zamani ma (1907 anzi) finst ærcudæncæ „Kendze“, „Æmbalmæ“ æma ændærtæ. „Kendzej“ ravdista finsæg „bærægboni duuæ xuzi: jeu ærdægi—hæzdugkadæ, idzuld-zijnadæ, innæ'rdigi ba—

„Ajdah badtæj mægur khæsi
Æstong Kendze igaugæ.
Jejæ kudtæj æfxuærd zærði,
Jeunæg furtmæ dzinazgæ.
Kudtæj nidæn, ne'ndeugæj hæ, r
Fænda'dtæj æj harængæ.
Kæmi'j, zaxta, mæ zærði fiu,
Tæxodujtæ, ramælæ!“

Beræ adtæncæ uæxæn Kendzetæ „Sæ mægur khærssi badgæj“ ma sæ mægurdzijnadæbæl jeu ma fud dær kæmæn baftudæj 1905 anzi fæste, sæ xædzardarti sin „æstæb-

pægi axæst cheuau, fændon cardmæ bælgæj, sudæj mælgæ rafælgæsun kodtoncæ zærbatugi bædolau“.

Samel æ Dumī delegættæn ke fædzaxsta æma Dumæmæ ænhældzau kæmæ adtæj, uonæn ændær rævdzædær amal issirdta. Jeci amældti tuxxæj finsuj je'mdzævgæ „Æmbalmæ“. Jeci æmdzævgi Samel, rast, politikon xanxæbæl nistgæj, agitaci kænui jeci xanxæ cardi uadzunbæl. Rast politikon xanxæbæl ke'rlæudtæj Samel, jeuguræj rajsgæj æma ærkæsgæj jeci ræstægi Dumī hudtagi, je bæræg æj æmdzævgæ „Sahæs-Mahæsæj“ dær.

„Dzæhæl dzoræ, dzæhæl fændæ
Ærtigkag xadt max kænæn.
Næ toxi zar, zæqær hærtæ
Æmxuzonæj, cæj, zæhæn“.

Xecænæj ærkæsuynag æj Sameli pjesæ „Lægæxsærdtæ“. Samel æ pjesi ravdesuynag adtæj 1905 anzi revoljucion æzmæld. Pjesi ævdist cæuj tægkæ revoljucion sistadi uazæj bændtæ, hæui xecauī rajjevun æma bolkhon Kulesracari rajst. Pjesæ revoljucion sistgæ adæmi uelæxesæjæcæj. Ævdist cæuj pjesi medægæ kontr-revoljucion elej menttæ kud jeu kodtoncæ, jejæ, zæhæn, hæui xecau æma ændærtæ. Samel hafta ravdesun, kud cūdæ, æstihd mægur adæmi card paddzaxadon zakhonti ærdægæma bunaton xecauadi ærdægi, fal jeci ævdist cæuj dzu banditæj, hudtægutæ sæxuædtæ ævdist næ cæuncæ,—je pjesæn æ jeu læmæhdziynadæ. Dugkag læmæhdziynadæ ba je æj æma si jes uæxæn cæstingæ—homa, revoljuci xæs sæg razdær-razdær æj revoljucion intelligenci, zæhgæ.

Uomæ gæsgæ pjesi revoljucion qiamætganæg dzilli card, xuzæ, æzmæld kud ænhezuj, uotæ ævdist ne'rcudæj. Cægæj pjesi fæuuni fæzzindtæj dzillæ intelligentti fæste fal i dzillæn æ socialon uavær bæræggond næj. Dzillæ jeci chæx ænxuzon dzillæj racudæj scenæmæ æma mitingi hæp kodta, „rast æj“, zæhgæ. Ænæuoj zæhun hæuj, Samel æ finsti qæbær ke pajda kænui digoron adæmi dzur-

di æværentæj, je. Jeci hudtag qæbærdær bæræg kænui aci pjesi dær. Pjesi æ kæræj kæronmæ jes jeu 40 fuldær adæmon æmbesændtæ æma ændærtæ: „Tahd don Terki nejjafuj“, „Hæuxuar beræhæj hæui farnæ fuldær æj“, „Ke xuar zad ua, uoj cheutæ tæuuncæ“ æma ændærtæ. Aci æmbesændtæ Samel uotid jefxast finst næ kænui æ pjesi, fal sæ kud hæuj, uotæ bunati æværuj æma jeci hudtag pjesi ævzag ræuæg daruj, æncon ihosæn, æncon xæssæn. Texnikon æhdauæj pjesæj zæhun hæuj uoj, æ xutzæ fuldær jeci jeu rauæn ævdist ke cæuncæ—dziuari raz. Cuburæj zæhun hæuj, pjesæmæ ærkæsgæj, ke jes bazonæn Kiristonhæui revoljucion æzmældi xabærdtæ (1905 anz). Bazonæn jes jeci sistadæn æ ræduttitæ dær, ændærtæ. Cægæj a, rædud, a rast, zæhgæ, sæ avtor ne'sbæræg kodta, fal hudtagæn æ xuzæ ist kud ærcudæj, rast cardi kud adtæj, uotæ, uomæ gæsgæ ba ali zongæ adæjmag dær rast hudtagtæ rædudæj rartasdzænæj. Æ ænæuoj finstitæj uældaj Samel „Lægæxsærdti“ næuægæj neci ravdista. Ajdah—revoljucion sistadi qauræ beræ ke'j, je Samelæj qæbærdær baruagæs æj. „Lægæxsærdti“ Samel nixæj nixmæ ærævardta hæui bongintæ æma ænæuoj adæm. i

Uoj fæste æ radzurd „Qancau“ ba finsta diferenciac ravdesuni tuxxæj. Kud mægur kænui hæuæn kapitaliston cardi æhdau i færce æ jeu kæron. Ravdista Samel uoj dær, fal ævdist ajev xutzæj næ'j, ævdist æj kædzos arhau xuzi, ægær læmæh xuzæ'j texnikon æhdauæj. Uoj uæle ma radzurdæn æ kæron dær læmæh æj. Qancau xuænxag lægi furt adtæj. Æ madæ, æ fidæ ramardæncæ æma jimæ ci adtæj, uoni adæm xistæn baxuardtoncæ. Sluzbæmæ'j rajstoncæ æma ærtæ anzej fæste æ xædzaræ bunton ixældæj ærijjafu (ærafta) ævægæsægi tuxxæj. Ixuerst issæj Qancau, bakusta æxsæz anzi; iskodta bæx, uærdun, kauin khæs, ærxudta kud-ua-ci-uatæj uosæ. Fæj—jin—zindtæj 2 suvælloni. Ci racudæj, uæd babæj Qancaui duuæ suvælloni ramardæncæ. Baidædtoncæ babæj xistitæ, zænæbæl fedtæntæ, ixæstæ, qalontæ æma babæj Qancau bustægi necæmæ

ærxaudtæj, davuni khaxbæl nillæudtæj. Qancau æxecæn jeci fidbilizi cardæj ændæmæ nad næ jeruj, hongæsæj xætuj, æ cæstisug æhzalgæ.

Mænæ radzurdi kæron:

— „Jetæ se'gasdær fæjjevhudænæ, zæhgæ, jimæ dzorun, uonæn amal næbai jes, fal du hæuama ardigki ændæmæ dæ sinxi æxsæn mægur dzilli cardi dæ kustæj dæxe uotæ bavdesaj, cuma aboni raigurdtæ. Xecaui xatirmæ, saugini arfæmæ macæmæj ænhæl kæsæ, dzæhæli miutæ'ncæ Dæ mærdti sahæs dær dzæhæli kænīs... Xuærz æxsævæ æma fædarastæj fæxxæleu an“.

Cuma æ fæstag æxsæz qazi sauginæn arhauægkagi ka ravardta æma æ suvællændti xisti tuxxæn æ mægur sin xonti bæxtæ ka radafta, uomæn „ærsædtunmæ“ jeci dzubanditæ beræ'ncæ, æ lagæ'ncæ?

Næ'ncæ fagæ.

Neci dædtunæ rast toxi nadbæl nillæuunmæ aci fæstag khuar dzurdi. Madta radzurdi razdær ba wæxænæj neci jes. Ci bakænunmæ hafta aci radzurdæj Qancautæn je dzi næ rauadæj, rast nad sin bavdesun næ bafærasta æma si'j æruagæs ba ægirid næ bakodta jeci rast nad. Uomæ gæsgæ kud kæsæn, uotemæj aci radzurdi socialon, arh, Samel kud hafta æ zærdtæj, uotæ næ rauadæj. Radzurdæn æ socialon tuxæ æma arh qæbær aslam æncæ. Finst ba ærcudæj radzurd 1907—1908 ænzti.

Jeci zamani Samel lædærun kodta je'ndzævgæ „Fændurmæjl“—

„Æznag marun cirh kardæj
Æxsidzgon æj mæ zærdæn“, zæhgæ,

fal æznægti maruni hudtag kæronmæ Qancautæj kæn-gæ ke adtæj, uoj lædærgæ-lædærgæj Samel næ ma færa-sta æ ajev dzurdæj jeci Qancauti sæ icæg nadbæl ærlæuun kænun fedaræj. Lædærgæ kænuj Samel:

„Uæxæn læg toxægæn
 Næ bæzzuj bærgæ,
 Fal hæuj nur dogæn
 Beræ ærhuvd, zæqær!
 Æ zartæj mægurti
 Sæ kærædzemæ
 Ka bædta zin saxat
 Æznagi nixmæ“.

He uotæ zæhuj Samel zærdxadt toxægæn. Uotæ zæhuj Samel uonæn, 1905 anzi fæste revoljucion kustæj sæxe ka rajsta, uotæ ka zaxta, fæcæj næ kust, næ næ hudæj gærstæmæ ævñalun, zæhgæ.

Jeci ustur karz reakci, ræstægi Samel æ finstiti næ ravdista ænkhard—mægur zærdæ. Næ niuuaxta Samel jeci zamani æ „bærcærhuvd, zæqær“ zarta. Fal, alli xuzi socialon uaværgin xungænguti æxsæn cærgæj, Samel (1911 anzi uængæ Kiristonhæui zænxi kust kodta) fedar pol'itikon xanxæbæl næ xuæst kodta.

Cardi fesinmædzijnædtæ lædærdtæj, uidta sæ, fal sæ rastgængæ fedaræj, bælvurdæj kucæj æj, uoj fædbæl næ xuæst kodta. Uotæ lædærun hæuj mænæ aci duuæ æmdzævgi. Sæ jeu finst ærcudæj 1903 anzi, innæ ba 1909 anzi.

Dunæ card.

Mægurti paddzax—
 Hæzdugi qal card.
 Hæzdugi xucæu—
 Mæguri uau-uau.
 Mæguri izæci—
 Hæzdugi xincæg.
 Hæzdugi izæd—
 Mæguri isæft.

1903 anz.

* * *

Zarægi zar
 Cahdi fædbæl.
 Mægurti car—
 Qalti qæbpæl.
 Zarægi zar—
 Mægurti uarh.
 Mægurti card—
 Hæzdugi sarh.

1909 anz.

Kud kæsæn, uotemæj aci duuæ finstemæj ihaugidær næjjes, sæ finsti afændtæ xecæn uogæj: sæ jeu finst ærcudæj 1905 revoljucij razæj, innæ ba—æ fæste. Aci ænæ ihaugi finstæn æ bæræggænæn, uældær kud zaxton, ænæ uotæ un næjjes, je bæræg bælverd æj.

1910 anzi Samel æxe bacædtæ kodta axurgænægi kustmæ æma uædæj fæstæmæ jeci kusti nillæudtæj.

Jeci næuæg kusti ixæs æma revoljucion æzmældi ræstægmæ ærsabur, haj hai, kæd ci fænduj adtæj, uæddær Sameli literaturon kustbæl ænæ sæ gebp æræværgæ næ baizadæncæ. Æ zæqir zarti xætdzæ æxsæn-mæxsænti fæzzindtæj jeci ræstægi: „Dzasarbegi zæronð“, „Qæma“, „Bærzond xuænxtæ“. Fal jetæ adtæncæ zæqær zarti innæ fars. Zæqær' zartæ kulton ironx næ, fal uæddær uælaxes adtæncæ Sameli finstiti. Mægurti toxun ke hudæj, uoj lædærdtæj Samel. Finsta 1910 anzi:

„Doni hær komi'xsæn
Arauj bæstæ,
Uoj neun mægurtæn
Toxunmæ zærdæ“.

Bajati Gabpomæ finsgæj babæj, Samel uotæ zæhuj:

„Ixæn, uazal ærcæuync,
Bynat ænuv mæguyrtæn.
Dy uydædtyl næ kusys,
Fælæ ærmæst dæ dzybpæn“.

1909 anz.

Bajati Gabpo ka'dtæj æna æxe cæmæj ravdista, je bæræg æj. Kontr-revoljucij cæutæj adtæj Gabpo. 1914 anzi ba Uæræsej kapitali fædbæl Iristoni fæsevæd tuhd zing artmæ ka kaldta, Gabpo he je adtæj. Ragi rabæwæg æj Gabpoj æcæg cæsgom Samelan. Fal je jeu hudtag æj. Innæ hudtag ba adtæj Iristoni fællojnægæguti fæjjervæzun kænun sæ zindonæj. Nur dæubandiag næ bal æj maxæn, jeci kusti, ustur toxi Iristoni fællojnægægutæn razdzæuæg

Uæræsej revoljucion fælfærd kosæg adæm ke adtænca, bolseviktæ sæ razæj, uotemæj. Proletariat ci qauræ æj æma jimæ ci cæstæj kæsgæ æj, uoj jeci ænzti dær ma Samel næ ma zudta. Uoj ke næ ma zudta Samel, uomæj adtænca æ duue'rdæmæ finstitæ dær je'mdzævgiti jeuæj jeu xadt. Uotæ ænhæl adtæj Samel, kæd mægurti „doni hæræj“ fæstæmæ „zærdæ“ næ hæuj, zæhgæ. Uoj næ ma zudta æmâ sæ dzæbogkin, dæhælgin zærdincojnæ ke hudæj. Jeci ræstæguti Samel Sadoni xæznakhaxænti kosguti xætdzæ dær bazongæ'j, fal sin sæ qarua ba kæræj-kæronmæ, kud hudæj bolsevikon æhdaumæ gæsgæ, uotæ næ ma ærlædærdtæj. Æ revoljucij fædbæl finstitæj jeu dær Iristoni aræntæj idarddær jeci ræstægi næ ma raxistæj. Bærgæ babæj dzurdta: „Æskhuænxtmæ“ (1913 anzi):

„Agoræ dzæhæl
Mægürtæj fæskhum.
Zæhæ sin zæqær—
Bahudæj uæ sær!“

Cirah dær bærgæ asodzun kodta Samel „talingi ændiud“, fal æ cirah næ ma cæfstæj zærdi fændon. Ustur art isunmæ bahudæj 14-ag anzi ustur tobpixuaseuæg. He jejæ jeci jeu xuæstæj isxuæcun kodta ægas fællojnægænæg adæmi dær. Kapital æ sindzæ khoxtæ æma æ qos ænsurtæ jeugur igon bakodta. Ustur adæmxuar „cærgæs“ fællojnægænæg adæmi rahi æ khæpe nixtæ nissaxta, fællojnægænæg adæm kærædzej togi ævduldænca. Bajati Gabpotæ „Iristoni“ nomæj Uæræsej kapitaliston togæjdzag paddzaxadi „nomdzud“ lægtæmæ tel telbæl lævardtoncæ, sæxuædtæ ba sin khelæstæræntæ kodtoncæ. Samel ændær ærdigonau lædærdtæj kapitali æhdæudtæ æma jin 1914 anzi æ nombæl særmagond æmdzævgæ ærfinsæa, „Cærgæs“, zæhgæ. Qæbær bunati adtæj jeci æmdzævgæ Bajati Gabpoti nixmælæudti hudta-gi, uædta fællojnægænæg adæmi lædærundzijnadæ fæbbær-

zonddær kænuni hudtagi. Finst ɹj dær aci finst Samelæn æ finstiti xuæzdærtæj æj. Æ socialen garuæ aboni boni dær ma æ tuxi'j, uoj tuxxæj æma nurtægki zamani imperiali-
ston cærgæstæ sæ klæpe nixtæ læbbizird-fæbbizird
kænuncæ ærgom læburdi racæuni razmæ. Sameli finst je-
ci khæpe nixtæ ærgoma:j ævdesuj fælløjnægænæg adæ-
mæn, læuun sæ kænuij „cærgæsi“ nixmæ. Kæd „cærgæsba-
læj“ jeuej bazurtæ sast ærcudæncæ æma aboni boni æ
koj dær isa fuj, uæddær ma innæ „cærgæstæ“ Saveton bæ-
sti arænti falæmbulaj uozer kænuncæ, æma Cærgæsi ka-
dængæ ironx gængæ na'j.

„C æ r g æ s“.

(Fældist cæuij kapitalæn).

Bærzondi xuænxræbun
Tægærgun chuxbæl
Darh næzi. Uoj særbæl
Sau hædti xecau,
Qal cærgæs, xualij xoj,
Bor ærhæ, hestæ,
Pixsitæj nizdoxuj
Asthonæ fedar.
Æ dogi æmbóxuj
Qal miuti xecau.
Uoj uasun ne'ndeuj,
Zæhæn, dor fænzun.
Uoj taxtæj sau hædtæ
Niudtoncæ kizgau;
Uoj uindæj sau mærhætæ
Lihdæncæ sirdau..
Xor boni ærvastæu
Uozer tahdi je
Dujnebæl ne'nhalda
Qal miutæn kæron.

Ci'j fændi dzoretæ—
 Alcidær dzæhæl.
 Uæ dogi bæzzetæ
 Mægurta; sædæn!

Rastadæj afoæ
 Cærgæsæn gitmæ...
 Uoj fæste fondz ajki—
 Asthoni bærgæ...
 Zamaṇa—sax xorti
 Taunægbæl særdæ.
     Taunægbæl rajdædta
     Baduntæ zærdæj,
     Burdæntæ, sax xortæ
     Ne'rdargæj zinmæ.

Rantæstæj æjkitæj
 Jeu ærtæ cheutæ;
 Togkhembur bajdzuldæj,
 Uælarvmæ kovgæ.
     Pazbuni fitdzagi
     Listmærhætæj kældæ,
     Bædældtæn surx carmi
     Sæ fagæ xuærdæ.

Xuædmælxuar „zærdtægtæn“
 Hædton marh caxta,
 Ne'vzargæj listmærhætæn
 Sæ xæran, sæ rast.
     Fud miutæj tarst mærhætæ.
     Rajstoncæ sæxe
     Fæskhumtæ, auuændtæ,
     Mæskhiti izol.

Fal kæmi... Mærhti'znag,
 Togkhembur fidxuar
 Fud miutæ rajdædta
 Bonæj-bon fuddær.
     Hædbuntæ, budurtæ,
     Rindzitæ uæhdæ—

Æ jarmi ci'ftudæj,
 Alcidær xuærgæ.
 Æ balci bon balci,
 Næ tuxstæj zærdæ.
 Fid beræ bunati,
 Minasæ—xærxæ.
     Bærzændti ærvastæu
     Razelidæ curd,
     Uordigki kærkbalmæ
     'Ravzedidæ cid.
 Je'vzisti fondz karki...
 Æ jarmi jeunæg.
 Uoj xætdzæ hædsærti,
 Jex, mardzæ ledzæg!
     Æ cijnæ je'sxætdzæ,
     Æ cheutæ sæ hæ...
     Uotemæj æ balci
     Næ kodta dzæhæl.
 Xuærzcardi bædældtæn
 Banxæstæj sæ hun,
 Uoj xætdzæ sæ zærdæ
 Agurda tæxun.
     Fitdzægti mærtæmæ
     Taxtænca xærsgæj,
     Uoj fæste hæutæmæ
     Æd madæ rænhæj.
 Racudæj khuar boni,
 Bahombæl æncæ.
 Hædti'xsæn, budurti
 Fidbiliz—bærçæ.
     Hæuuon marhæn türhi
     Ænæ hæuajgæs
     Racæuæn næ bal jes
     Cærgæsti tæssæj.
 Uasængæ fuldær bon
 Æ hælesi'dzag

Nizzarun æ fændon
 Næ bal ændeuþ.
 Æ kustæj cærgæsbal
 Oaxbaji xuzon;
 Æ miutæj xuædmælþuar
 Isafuþ duþne.

1914 anz.

He, jeci xuzi rahombæl æj Uæræsej togkhembur kapitalizm dær. Fitdzag Kavkazmæ, Sibirmæ, Astæugkgag Azimæ æ bazurtæ bacaxta. Fal jeci „mærtæ“ dær ku næ bal qærdtænæ, uædta „næ cærgæs“ idarddærmæ—Dardanelmæ nad agorun bajdædta. Cærgæj dær „æ miutæj xuædmælþuar isafta duþne“, fal... „Fali“ fædbæl cauæjndæ fæzzindtænæ. Basastonæ cærgæsæn æ bazurtæ. Gabpotæn ba sæ ledzæggag xauæggag fæcæj.

Ægær ratahd kodton aci rauæn. Bazur sædtunmæ næ finsæg kutemæj ærcudæj, uoþ tuxxæj dær ænæ zæhgæ næjjes.

Samel jeci zamani (1910-1917 anzti) Iristoni hæuti axurgænægæj kusta. Æxuædæg kud zæhuþ, uædta faktitæ kud amonunæ. uotemæj Samel jeci ustur lægdzæhdæn tuhdi nixmæ nillæudtæj.

Kæd 1905 anzi revolþucij razmæ Samel uotæ ænhæl adtæj, æma fæstuhd, fæstox þeuþær adæm „þeu þijnontau iseu uodzænænæ“, „fællad galau ærincajdzænæj sæ qauha“, zæhgæ, uæd nur ba ændær zundi xecau issæj næ finsæg æma zæhuþ fælløjnægængutæn:

....Ue'nosi mæstifæ
 Rajsdzænæj uæ tog
 Xæstæg æj ue'suæhdæ,
 Læuuetæ hædtuxl
 Ue'suæhdi ue'znægtæ
 Næmetæ þeu curd“ (1914 anz).

Ami „baxatir“ næ bal þes, ami, kud kæsæn, uotemæj „þeu þijnontæ“ dær næ bal þes, fal si þes „curd næmuni“

xabar, „hædtux læuuni“ xabar. „Cardæj boz“ mægur fi-
jaubæl dær Samel ustur desi bacudæj. Kud næ koddajdæ
des, kæd jeci fijjau „æ sauvsæj“ uældaj necæj sahæs
kotta, uæd. Uomæ gæsgæ razaxta Samel:

„Cæmæn badæn æncad,
Cæmænnæ cæuæn,
Uæxændtæn card ci'j, uoj
Max kud næ zæhæn!“

(1915 anz).

Fal uæddær babæj ami finsæg ironx kænuij („Qan-
cau“ kud, uotæ), amonæg, axurgænæg æma zæhæg card
æxuædæg ke'j, uoj. Lædærundzijnadæ, zundiraxast card
'hdau fædbæl bast ke'ncæ, uoj, kud æmbæluj, uotæ kæd
næma lædær'tæj, uæddær æj fænda'dtæj, „isuæhdæ xæ-
stæg“ ke adtæj, uomæ gæsgæ, fuldær farslasgutæ bacæd-
tæ kænun æma uobæl kosgæ dær kotta:

„Ærxætdæ'j ne'cægi bon,
He nur, he, mægurtæl“

Næ rædudæj Samel. Cægæj ærgærdtæj (beræ jimæ-
“æ bal adtæj) bæzur sædtæn ræstæg. Sameli zærdi ustur
æxenhæltæ“ æftuun bajdædta. „Ærgomæj xujmoni“ jeugaj
æ'cæudti særvæt zænxitæbæl“ ardauni bacudæj Samel:

„Ci nin fæcæj næ xujmon?
Fidæj furtmæ kæmændær
Bæhnæg rahæj fækkusta,
Æ fælløjnæj idzuld bon
Næ fæuuingæj mingi dær.
Ci nihhos dæ, næ daræg?
Ændiudgomau dæ goton
Bachabp lasæ æd æfsæn—
Ma'j rauadzæ æ fændon
Dæ sau galtæn sæ fædbæl,
Jæ bɪ qɔdi zænxitæ
Isæzmænta ænæ'xca“.

Kæd ami Samel xujmoni idealizaci kænuj, kud dujne
daræg, dujnej xæssæg, uæddær æj qodi zænxitæbæl ke
ardauj, uomæj ba aci finst revoljucion ærhgin æj. Aci fin-
sti ma næuæg hudtagæj Samelmæ fæzzindtæj kosæg klass.
Xujmonæn ajdah æxe bon ke næ adtæj „qodi zænxitæ“
xumæ kænun, uoj ærlædærdtæj Samel æma xujmonæn za-
vodti kosægæj zærdæ æværuj:

„Fal, ka'j zonu, jeunægæj
Æznag sædtun næ'j dæ bon,
Uæd zavodti kosgutæj
Isserdzænæ du anxos“.

(1916 anz).

Xecænæj ærkæsujnag ma'j Sameli finst: „Xecau æma
fæsevæd“. Uældær fæuuidtan, kütëmæjti arastoncæ. Gabpo-
tæ „iron adæmi nomæj“ iron polk frontmæ fidgujnagæn
ærvetunmæ. Bæræg bælvurd æj, Samel kud zæhuj, uotæ
Gabpo „æ dzibpæmæ“ ke arxajuta, je. Rast Gabpotæ iron
polk ku arastoncæ, uæd Samel ba ærfinsta æ „Xecau æma
tæsevæd“. Bæræg adtæj, iron tælløjnægænæg adæmi ke necæ-
mæn hudæj jeci polk, je. Uædta jimæ cægugæ dær qæbær zærd-
baræj ke næ kodtoncæ, je dær bæræg æj. Samel æ finsti
jeci zærdiraxast ravdista, æxecæj dær ma'j fæccirhdær
kængæj rauænæj-rauænti. Cægæj fæsevædi uotæ ke næ
fænda'itæj, je ba Vozdvizenskæji hudtagæj dær rabæræg
æj. Samel, kud Iristoni revoljucion elementti xætæl, jeuværs
næ uaxta auæxæn politikon æxsænadon æzmældtitæ.

1917 anz ku ralæudtæj, uædta ærgom hæræj rajhu-
stæj Sameli fedog æmdzævgæ:

„Rajhal uo, næ card,
Fevadæj dæ bon!
Raqel uo, æfxuad,
Ravdesæ dæ nom.“

Sos nezæj xussæg
Niuuadzæ suhdæn!
Isbæzzæ du dær
Jeu rauæn zintæn!

Ci'nhæl dæ dæ kust?
 Bajzadtæ fæskhum;
 Bajsærxæ dæ zund,
 Feronx uo hærzun!"

(1917 anz).

Revoljuci ærræjjafta Sameli Buduri Dærhæfsi hæui axurgænægæg. Fevrali fitdzag fezmældtiti xætdzæ Samel ræbuni hæuti hæungti (Dærhæfs, Qohaluqtæ) surx turusaj xætdzæ ærfildæg, adæm, skholadzautæ æ fædbæl uotemæg.

Oktjaburi revoljucij razmæ nillæudtæg Samel bolsevikti partij æma uædæg fæstæmæ rajdædta næuæg istorion fars Sameli card æma kust. Uædæg aboni ualængæ Iristoni æxsænadon—politikon cardi cidær amphez kond ærcudæg, uomi xajgin æj Samel, kud partion orgænizacij aktivondær kosgutæg jeu.

1917 anzi aboni uængæ Samel ajev finstitæ beræ næ nikkodta. Aci hudtag, ævædzi, dessag kæsdzænæg jesgænæti. Homa, kæd in revoljucij razæg finsuni fadat na'dtæg, uæd æ dujnef cardi kæmæ fæbbældtæg, je'rcægæg ba, æ finst kud næ fæffuldær æj, zæhgæ, jesgetæ tærsdzænæg. Maxæg uotæ, rast æj auæxæn farst. Fai, aci farstbæl dzuabp dædtgæg, listægðær ærkæsun hæuj Sameli alli færstæmæ dær æma dzuabp uotemæg dædtgæg.

Samel æj finsæg—poet; Samel æj aktivon æxsænadon kosæg. Æ jeci duuæ hudtagemæg dær Samel arxajæg adtæg kosæg, fælojnægænæg adæmti hudtag fæuuælaxes kænuni. Samel, kud revoljucioner, kud partion kosæg, kud æxsænadon saveton kosæg toxi gulfænti æxe baftudta æma praktikon socialiston arazuni kust ærfødar æj. Duuæ amalemæg (finsæg, praktikon partion kosæg) sæ jeu fæuuælaxesdær æj; uomæ gæsgæ Samel, kud partion kosæg, fæuuældær æj Samel—poetbæl æma he uomæ gæsgæ næ fæffuldær æncæ, uædta formæg dær næ fæhhæzdugðær æncæ Sameli fæs-revoljuci finstitæ.

Fal Samel ænæuoj ba, kud partion, socialiston aræ-stadi praktikon, razamundxæssæg kosæg, ænækæron, ænæ bærçæ isiræstæj.

Haj-haj, Samel bunton næ bajronx æj æ ajev ævzag dær. 1917 anzæj ba 1932 anzæ næjjes jeunæg zingæ æx-sænadon politikon hudtag dær æma Samel æ ajev dzur-dæj dzuabp kæbæl næ ravardta. Uoj tuxxæj ærkæsetæ mænæ: „Oktjabur“, „Komcædes“, „Hædæj Ændonmæ“, „1-ag Maj“, „Lenini Fænduræn“, „G. P. U“, „Traktor“, „Ualdzæg“, „Rajdædtoncæ“, „Tembolat“, „Axurgænægæn“, „90 santimetri“, „Gærax“, „Kepena Zenevi“ æma ænd. finstಿತæmæ, jetæ sæxuædtæ ævdesæn. Zæhun ma hæuj uoj æma aci finstíti læmæhdzijnædtæ ke jes, uoj. Ævædzi, Sameli æ praktikon partion kustæj uoj bærçæ næ rajevdæ-luj æ finstíti ræsuhddzijnadæbæl bakosun. Ænæuoj ma finstíti jes politikon ræduðtitæ dær. Zæhæn mænæ æm-dzævgæ „Æxurgænægæn“:

„Ragæj dær adtæj je kosæg
Roxsadi xumi mægurtæn.
Hædtuxæj nur dær, jesgæd dær
Socializmi cægindzæn“

æma ænd.

Ke zæhun æj hæuj, axurgængutæ ænxuzon ke na-’dtæncæ æma ke næ’ncæ, uoj. Aci rauæn Samelmæ klas-son, partion cæstingas næjjes; uæxæn æma ma listægdær ræduðtitæ Sameli finstíti jes.

Zæhun ma hæuj uoj dær æma Sameli finstítæj jeu duuæ 1922 anzi Bekhonti „Malusægi“ fæzzindtæj. Bæræg æj „malusægadæ“ Iristoni kontr-revoljucion nad ke adtæj æma ke æj, je. Samel æ praktikon kusti særabpond (ævæ-dzi) aboni ualængæ dær neci ma zaxta „Malusægi“ tux-xæj. Fal uomæn gænæn næjjes, ci’j fænduj praktikon kust ku kænæn, uæddær hæuama ne’znægti ba alli xuzi dær, alli’hdauæj dær fæsmæræn æma sin sæ zahd zæhæn. Sa-

mel hæuama „malusægontæn“ æ zahd zæha, æ partion zahd.

Samel je 'sfældistadi adæmon sfældistadæn ustur bunat ke dædtuj, uoj tuxxæj zaxton, uoma, pajda kænuij adæmon ævzagi æværæntæj, tauæræqtæj, xecæn uadzimi-stæ æma æmbesændtæj. Aci hudtagi xæddzæ ma uoj dær zæhun hæuj æma Samel je 'mdzævgi formæmæ dær jeci adæmon sfældistadi formæ baxæssun ke vzursta ragi dær, uædta jeci ævzaruntæ nur dær ke næ ma uadzuj, uoj.

Aci hudtagæj Samel hafta uotæ æma cæmæj æ finstite adæmi dzillitæmæ xæstægdær uoncæ, cæmæj sæ jeci urux dzillitæ qæbærdær lædæroncæ æma sæ sæ zærdæmæ xæstæg dær jesoncæ.

Samel jeci sfældistadi formæ dær mexaniston ist næ rakodta, fal jeu ærdægi lihzdær iskænunbæl bakusta innerdægi ba jin æ xurfi „uod“ bauaxta, politikon cirh abpæ dzi bauaxta fuldær rauænti. Mænæ ma ærkæsæn aci cæstingasæj „**Bulla-bullamæ**“. Fiddzag ærkæsgæj „necæjag“ zar, madi zar avdæni suvellonæn, fal jeci „necæjag“ zari Samel uæxæn næuæg æftudtitæ bakodta, kæcitæ i zaræn æ arh fe'ndær kodtoncæ æma „necæjag“ avdæni zaræj rauadæj cirhgond politikon æmdzævgæmad.

Uæxæn adæmon formæ ma nigkidær bajamonun næ bon æj Sameli finstiti. Mænæ æmdzævgæ „**Ustur xucæboni**“. Fal aci æmdzævgæ babæj ændær abpi xætdzæ finst ærcudæj. Læquæni bællontæ hæui hastmæ. Samel kæd politikon card gulfænti iræstæj, uæddær asket næ'j, jes æ xurfi æma jeuæj-jeu xadt fæzzinnidæ hæston, idzuld card uarzon Samel dær. Aci æmdzævgæ dær uoj ævdesæg æj. Finst ba ærcudæj 1903 anzi, Samelbæl uæd jeuguræj cudæj 25 anzi.

Ku'rkæsæn mænæ „Temuruqtæmæ“, feletonmæ, uæd cuma aci feleton ænæuøj urussag feletoni xuzæn æj? Næ'j. Aci feleton dær finst æj Samelæn adæmon sfældistadi formi. Æma curfa uoj tuxxæj æ tuxæ babæj ci xuzi æj fele-

fonæn? Maxmæ uotæ kæsuj æma ci hudtagi fædbæl finst ærcudæj (1906 anzi), uomi jimæ ustur qarua hæuama ad-tajdæ, uogæ dær imæ adtæj, jeci qarua feletonmæ aboni dær ma jes. Adæmi fuldærtæn, fælløjnægægutæn æncon-dær lædæræn finst æj; xæstægdær amaltæ æma xæstægdær ævzagæj dædtuj Samel urux fælløjnægægænæg dzillitæn æ feleton, revoljucion toxæj æxe næ raxadta, uoni nixmæ xod-gæ cirh raxust dzurd ænconæj lædæræn kænuj Samel æ kæsgutæn.

Uotæ zæhun hæuj „Xecau æma fæsevædæj“ dær, „Næuæg xuareldari zaræj“ dær. Æcæg zæhun hæuj uoj æma alli xadt aci formæ rajsgæj æj Samel kæronmæ næ raqærtun kænidæ, næ jibæl bakosidæ kud hudæj, uotæ. Uomæ gæsgæ finst læmæhdær rauajidæ. Uotæ zæhun æn-hezuj aci fæstag duuæ æmdzævgemæj. „Xecau æma fæse væd“ ba ænæuoj æmdzævgæj uældaj næ'j, kæd in Same ændær adæmon formæ radtunmæ havta, uæddær.

Samel 1932 anzi dær ærfinsta jeu uæxæn æmdzævgæ „Zenevi kepena“. Qæbær dzæbæx æmdzævgæj „Kepena“ Uældaj dær ba:

„Uomæn kepena
Ka zæha—
Xærguti xæddzæ
Ramæla!“

Aci hudtagi hæuama Sameli ne'vzong finsgutæ ba-fænzoncæ. Qæbær æstæn ævnaluncæ aci æværantæmæ ne'vzong proletaron finsgutæ æma ænæ mængæ aci hudtag rædudbæl banimajun ænhezuj, israstkænujnag rædudbæl. "

Aci anz, 1932 anz æj 30 anzi, kædæj Samel æmdzævgætæ finsun bajdædta, uædæj. Kædæj fitdzag xadt muxuri racudæj, uædæj ba 25 anzi. 25 anzi literaturon iubilej ustur kust æj æma, jeci qarh nadi ustur kustitæmæ ærkæsgæj, max uotæ zæhæn: Samel adtæj æma æj finsæg, poet bolsevîk. Samel 1902 anzæj „Magosaj“ zaræj 1932 anzæj

---

„Qazauatonti“ zartæmæ ærcudæj, jeci ustur darh nadi ær-
fedar æj Samel partij rast xanxæbæl toxgængæj æma næ
nifs jes, æ idarddæri kusti marks-leninon teorij gærztæj æxe
jeftong gængæj ke cæudzænæj, idarddær socializmi uæla-
xesi zartæ kængæ beræ ænzti.

1932 anz nojabr.
S. Ordžonikidze.

1902—1903—1904

* * *

Jeugur pavzbun ali'rdigi
 Fældesondi zær-zæræj,
 Je'dzuld cæstæj ualdzæg dumgi
 Xalsari'xsæn fæhhæræj.

Tar ærfugkin marthij sau bun—
 Marthij fæste fæchchæxæj,
 Uoj chæx bunbæl hadton fændur—
 Mærhti uasun ihustæj.

Uoj idzuldmæ kosæg adæm
 Ravdistoncæ sæ goton.
 Bajzzadæj má hæuuon cardi
 Magosatæn sæ fuddær.

Ualdzæg kusti særdton ræstæg
 Har bonti'xsæn fækkiudtæj;
 Je'dzag cæsti hæzdug fæzzæg
 Magosabæl nikkudtæj.

Kosæg dzilli uazal fæzzæg
 Særdton kustæj ærtafta,
 Magosaj ba har rauæn dær
 Afted gubun ændafta.

* * *

Kusti jeftihd, guzavvæ card,

Xuærd hæuagæ ævzaræn.

Uotemæjti næ xanti cahd,

Bærzond quræj nizzaræn.

Næ „har“ xussæn—hæmpæj listæn—

Zujmon histi næ amal.

Uotemæj dær næ agoræn

Næ fælløjnæj har avar.

Tæxoduj-tæ, uæxæn biltæ!.

Dæ mægurtæn ninneuæ

Ma bonginti ustur khahdi

Fætægenæj missodzæ!

1903 anz

* * *

Bulla-bulla, dægetæ,
 Ærbaxussæ mæxe dæ;
 Rabærzond uo mæ cormæ,
 Nivgun fændag isseræ.

Bulla-bulla, dægetæ,
 Rafunæj uo, mæ xor dæ,
 Ærbaxussæ æncojnæ
 Dæ nanajæn isonmæ.

Råkændzænæn dajdajtæ,
 Ærxæsdzænæn gagatæ.
 Usl raxussæ, mammataë!
 Ma fættærsæ, nanaj dæ.

Ma bal isko, gubungin
 Ragæj læuuj ændegki.
 Ma si tærsæ nanaj dæ,
 Babæj gadti mæ gokki.

* * *

- „Ustur“ xucauboni
 Hæui fæste, uomi
 Alli bæræg boni
 Citgîn kafændoni—
- Uoj, uæuuæj, mægur mæ bon, } 2 xadti.
 Uomi ku fæcainæ!
 Alli xuzi fazon
 Sau ræsuhdæj je'dzag,
 Fal ka kæmæn, uarzon,
 Uoj ærræstæ je'rbad.
- Uoj . . . . . 2 xadti.
 Æmbes boni Kose
 Jeugurxuæst niccaxta;
 Ma kizgudti Sose
 Rahævzaræj lasta.
- Uoj . . . . . 2 xadti.
 Uarzon ængom alke
 Roxs cæsgomæj kafta.
 Rajæjjevgæj jeske,
 Qurmæj æxe mardta.
- Uoj . . . . . 2 xadti.
 Uoni cijnæj xor bon
 Rajærmeltæj uajtahd;
 Kafændoni mardau
 Fe qippægæj qal zahd.
- Uoj . . . . . 2 xadti.

Duuæ cardi.

Mæguri paddzax
Hæzdugi qal card.
Hæzdugi xucau—
Mæguri uæu-uau.

Mæguri izæd—
Hæzdugi xincæg.
Hæzdugi izæd—
Mæguri isæft.

C i n k m æ.

Rakæsgæj dæ fædbæl
Xuænxtæmæ listæg,
Næ zinnuj sæ særbæl
Mægurtæj jeu dær.

Bærzondbæl satægi
Uolæfuj qal læg,
Mægur ba adagi
Kalæd æ sau tog.

Ærlæugæj dæ razmæ,
Næ bæstæj ledzæg.
Næ zinnuj dæ farsmæ
Bæhatær toxæg.

Isxæzgæj dæ rahmæ,
Uoramgæj æz dæu,
Amonis idardmæ
Dæ fændag mænæn.

Rædud kast.

Mulkbæl kosæg
 Bæzzon xonæn,
 Fændon koræg
 Idard soræn.

Fæston qalbæl
 Nibbældzhos uæn,
 Særebaræj
 Idard ledzæn.

Cæmæn uotæ'j?
 Næ ma zonæn
 Næ bast biltæj
 Ræxis tonun.

Æznag sædtun
 Læg amonuj,
 Magosa uoj
 Næ ma zonuuj.

A r a q.

Zundginti sajtgænæg,
Mægurti sau marg,
Fælojnæ targænæg—
Ne'sævdi araq!
    Paddzæxti arazæg,
    Æfsædti adzal,
    Uarzon card auazæg.
    Fûdgolti madzall
Hælati qalgænæg,
Sos miuti fedog,
Mulkginnti nomgænæg,
Uhæx chirgæ gebox!

R a c o t æ.

Ændiuddær racotæ!

Afonæ'j dzorun!

Ragældzæn ne'rkhetæ,

Niuuadzæn kovun!

Racotæ, bavzaræn

Næ kustæj dzabur!

Næ sor xed mængærtæn

Ci kalæn sabur.

Fæzmælæn, racotæ,

Ne'znægti cævæn!

Qel becho bazdoxæ.

Læg kæd dæ, he uæd!

* * *

Dengizi'xsæn sakhadaxi—
Pajda dædtæg fældesond.
Ne'ræjjaftan xuarzad anzi
Ne'stong uodtæn ædzæskez.

Uoj pajdataæ—ne'nos æznag
Duue'rdæmæ paraxat
Togæj æfses qel bechotæn
Kosæg rahæj iursta.

Mængartjeuæg nafi kuvdi
Alli bon dær xuærzæfses.
Æfsærm dzæsgon revæd turhi
Jes fællojnæj æqibpæg.

1905

D o g æ.

Jæ-uæu-uæj, a dogæ,
 Kud bunton xomux!
 Dæ cæuæt jeu toxmæ
 Ne'ndeuj ranifs.

Kud næjjes jeu sædæ
 Dæ cæuæti'xsæn,—
 Æverqau, æxsargin
 Eidtælti xuzæn:

Aligkati Xazbi,
 Nalojti Gega,
 Bætægati Slambeg,
 Qanuqti Jese.

Nigkidær uæxændtæ,
 Mægurti særbæl
 Æ fæstag togi'rtax,
 Ka hārda zæqær.

Xodujnag kud bælsis?
 Bataruaj fæltau!
 Bundaræn næ bæzzis
 Dæ dzillæn furtau.

Jæ-uæu-uæj, uæu-uæjjag!
 Kud bunton xomux?
 Æskheluahd fæuujnag,
 Næ xatis de'ruux.

Uoj fæltau nimmælæ,
 Je ba uaj mærdtæj.
 Kæd uædta tuxst zærdæ
 Rajsidæ æ xaj.

A dogæ, a dogæ!
 Isæfis bunton,
 Jeu mingi ra'vzedæ,
 Je ba uaj dzurdhon.

1905 anz.

C i r t m æ.

(Eleqoti Sandræn)

Ci tahd mæ fæssajdtaj,
 Mæ zaræg æmbal?
 Kæmæn mæ niuuaxtaj,
 Mæ qurmi ældar?
 Cæmæn mi fættaxtæ,
 Mæ uodi artxuard?
 Ke hærtæj fættarstæ,
 Ke xonon æznag?

De'znag min bæræg æj,
 Ci ma dæ khaxun.
 Feddzænæg æ særæg
 Jeu boni dogi.

1905 anz

Dzorægmae.

Uors pelontæ ærbardarta
 Næ bonværnæ æ zingæj.
 Fæbbon ænhæl... niuvox kodta
 Næ xujmon læg æ zintæj.
 Maxæj uotæ fedar roxs æj,
 Fal razindtæj hændzugkin.
 Mængardeuæg cubur khox æj
 Ma fættærsæ næ chuxgin!
     Is-nin-dzoræ fændon cardbæl
     Zærdtagonæj bæhatær..
     Cæmæj tærsis? Dændagnezæn
     Fæstag xuasæ æ lasun.
 Cæmæj tærsis? Cædtæ adæm..
 Æzmældzinan dæ fædbæl,
 Nissætdzinan sumax kadæn
 Uæ bast khæxtæn sæ ræxis.
     Uomæj tærsgæj, æ card kalgæ.
     Qurdox gængæ, nur jebpard,
     Uæzzau rezgæ, æ khox telgæ,
     Fæuuodzænæj æ roxs card.

Varsavjankæ.

(Urussagauæj rajjlvd).

Togi cægindzitæ zeluj næ særhi.
 Bestauæj mehæ ævzeduj qæbær.
 Fudgolæj bajdzagæj; fædes! næ bæsti,
 Teluj ænæ uingæ cidær æ sær.
 Fal max istoxæn ændiud, mæstgunæj
 Qiamætgaenguti rast cardi tuxxæj.
 Jeugur mægurti tox maxæn færgun æj
 Rastdær dujneįma fændoni tuxxæj.
 Togi æfsadmæ æfxuærd dzillæ }
 Hæj, curd nizmælæ kosæg adæm. } 2 xadti
 Cæhduni kænuij æstongæj dujnetæ,
 Kud sabur daræn næxe, læquæntæ!
 Max tuxxæn kæuæg fæsevædi, cæjtæ.
 Kæd næ bal tærsun kænidaæ qæma.
 Dujnejti xæsti tæxodujag mærdtæ,
 Kadi xæddzæ cahd nomdzud fæsevæd,
 Anosmæ nin imisujnag fæcænca,
 Sæ toxi zarti dujnebæl mugkagmæ.
 Togi æfsadmæ . . . . . 2 xadti
 Ne'znægtæ maxæn--næ togæj ældærdtæ,
 Qiamæti adæm—næ limæni xaj,
 Adæmi fællojnæ—togæj purf badæn;
 Ne'xsaræ sau togæj basoddzinæn.
 Cahd ænæ xatiræj jeugur mængædtæn,
 Kosguti qiamæt cædtæj xuærgutæn—
 Næ mast baxatun sæ adzal i kujtæn
 Fe'zmælæn, cæjtæ, lægau ænzærdæj...
 Togi afsadmæ . . . . . 2 xadti

* * *

Næ fidsælti cæræn xonx
 Kud niuaxtan dzæhæl cox,
 Æ koj ma jin ihosæn
 Dugkag nezæn næ uodæn.
     Ke bon ma nij iscæun
     Ædzæsæzæj æ særmæ.
     Fæsevædmæ nikkæun—
     Neke zinnuj mæ hærmæ.
 Æ rindzæbæl æd qazax
 Ærincadæj „næ paddzax“.
 Ba-næ—dæmdta æ bællax,
 Næ bal dzoræn marun tas.
     Æ chetætæn sæ xecau—
     Næ fidsæltæ æmburdæj.
     Æ xæznatæn sæ pajda
     Ændær khoxmæ næ cudæj.
 Max xomuxtæn uonæntæj
 Neci bal jes æbpundær,
 I hæuxuar kalm—æ xecau
 Kud æj fænduj uotemæj.
     Æstæfæn ma Uazaj chobp
     Zærði nezæn næ xecæn,
     Uobæl kæugæj næ cængtæn
     Æfsæn ræxis ævdozæn.

F u n.

Ædosizar sahæsæjdzag
 Ærxunxussæ bakodton,
 'Ma, jeu xonxbæl nillæg æfcæg,
 Tarbungomau, baidton.

I xonxbæstæ buntan dessag—
 List adæmtæj chobpidzag.
 Næ zindtæj si særvæt bunat
 Uoni astæu æbpundær

Æ'jadæmtæ khuar mugkagi,
 Fæjnæ kusti sæ arxajdt.
 Beretæn si komæj korgæ,
 Æncad badgæj lævar card.

Uoni astæu, æstængomau,
 Fudkuz adæm læquæn xuz;
 Buston bæræ æ xed kalæg,
 Hezæmaræj ænæ'fses.

Tux-azdodgæj, nætgæ qiamæt,
 Uærhon xæssæg, dor sædtæg,
 Zænxæ'zgelæg, dzæboktolæg,
 Xuærd hæuagæj, tux ævnald...

Uoni astæu uors qæbpælti
 Qæstgin adæm—sæudeger
 Æd xurdzintæ ratax-batax,
 Mængæ somi sæ amal.

Bærgæ kastæn—ci dessag æj?
 Næ irdton sin sæ bælvurd.
 Æstavd dormæ mingij uoddær
 Fæggæbp kodton 'ma kæsun.
 Ustur dessag:

Bærzond fingæ minasæjdzag
 Jeunæg uodæn æd cæuæt.
 Uonæj ændær færsag uodæn
 Jeugur qodi æ xuallag.

Uomæ xæstæg dugkag fingæ,
 Je dær babæj xuærdæjdzag.
 Æ xecæudtæ khuar mugkagi,
 Jeske qiamæt sæ arxajdt.

Dudzærmugæj sæ khessati
 Uors ævzestæ togæj purf,
 Tuxxæj jesgæj, ævgædtoncæ
 Ænæfsærmæ, ænæ'ndær.

Jæ bæstastæu kovændonæ,
 Dzikkogintæj xuærzidzag,—
 Uotemæj din bodæsodzæn

Æ faldzostæmæ tildta.
 Æ fældzos in æ fælløjnæj
 Ævændon xaj lævardta,
 Uomæj uotæ uæxæn qalon
 Jesgæd bonmæ ahaz æj.

Jæ faldzostæ—særvæt zænxa,
 Jeugaj lægtæ æ xecau,
 Æ arænbæl sau æxcajæj
 Galauon kond zildægæj.

Uomæ neugæ, i listadæm
 Tærsgæ-rezgæ ikhinstæj.
 Jæ chux xatæn—bæxgin adæm
 Neke uaxta xuædchuxæj.

Hezæmaræj i list adæm
 Uoj kustoncæ æmbesbæl,
 Xuærd hæuagæ, bæhnæg rahæj,
 Æxsæj nadæj fuldær bon.

Kadæj—dældær, asæj—lægxuz;
 Listæg adæm, ku zonis,
 Særebaræ, æmxuzonbæl
 Þrdudtoncæ sæ medqun.

Uotemæj sin i baxgintæ,
 Barævzaræj sæ dzoræg—
 Sæxe cormæ ævgarstoncæ,
 Ænæ'vhauæj listfonsau.

Uotæ ræxgi æ fur qurmæj
 Fækkurf kodta i dældær
 'Ma uajtahd dær tog khanæudtæ
 Uoni astæu ivuldæj.

Uoni neun, uoni hærtæj
 Fæccæjkaldæj sæ læuuæn,
 Fal list adæm æ fedar khox
 Æfsæn-bucæu badardtæ.

I list adæm fændon zargæ,
 'Ma kustxuarti listæg lichæ
 Nikkkodtoncæ, uotemæj ¹⁾

Jeu bijnontau isjeuæncæ,
 Isxistæncæ bærzonddær
 'Ma uæltehæ sæ tærxonti
 Nizzardtoncæ xair card.

Uoni cijnæj sæ xori'stug
 Ærbakastæj idzinæg,
 'Ma uoj harmæ, fællad galau,
 Ærincadæj sæ qauha.

Ci dessag æj, ke bafæerson?
 Mæ sahæsæj nkhæx dæn.
 Uotæ ræxgi mæ xuædcormæ
 Kondgin læbpo rairdton.

„Ci, dessag æj, dæ xuarzænæj?
 Zustgomau min æ dzuabp:
 „Mærdti adæm jesgæd bonmæ
 Nadamonæg sumaxæn“.

'Ma azaræj fæhhær laston:
 „Ci zin card æj mærdti nad!“
 Fæggæbp kodton 'ma mæ cormæ—
 Pelon uadzgæj, mæ cirah.

1906

Ljaxovi æfxuæræg otrjadæn.

Ci dungæ kænis, mæstgun xuz,
Hæla-mælatæj, uadusmæ?

Ci næmæ gældzis ustur fud?

Kud ærbalæstæ ne'xsæn-mæ?

Cæmæn æzdaxis mægurti
Sæ cardi radæj fæstæmæ?
Jesgæd boni sæ abælti
Æzdaxun hæugæj toxun-mæ.

1906 anz.

P o r u č i k m æ.

Ci'hdau ni agoris
Uoj ma min cæj zæhæ?
Cæj zund nin amonis,
Ninnicæhdgæj sædæ?
Kujau bal xuæretæ,
Qærtzænæj uæ ræsdæg.
„Ærcæj bon“ zæhetæ
Tærxoni jes æcæg.

1906 anz.

B o n v æ r n æ.

(Gethoj-furtæn).

Næ Bonværnæ ragæjdær
 Næ bal zinnuj. Kud kænæn?
 Iskatajæncæ jeu xadt
 Donifarsī fæsevæd.
 Rafærs-bafærsæj se'xsæn
 Ævdistoncæ kærædzej:
 „Ci bællax æj, ke færsæn?“
 Næ irdtoncæ in bælvurd.
 Issærgojæj Donifars
 Ægas afæj zæhæg bæl,
 Neke dzoruj jeu neke,
 Ni ssin—zaruj uæd Gekhe:
 „Dæ Bonværnæ sosæggæj
 Ci agoris, Donifars?
 Sibirgommæ'j dæ adzal
 Fæbbon azar fællasta.
 Sibirgomi'j æd uærdun
 Uomæl khahdi nissaxta
 'Ma uoj lasgæj æ hærzun
 Næ bal xauj æ biltæj.
 Æ surx cæsgon—mard ivad,
 Æ lihz khoxtæ—khuælligun,
 Æ uors bauær—sigitxuz,
 Bunton ænkhard—æ rakast.

Æ xori xaj—surx cirah,
 Uomæl dungæ'j—æ uolæft,
 Tugul dortæj—æ xussæn
 Æ daræstæ—xed æsmag,
 Uotemæj dær æ usqæz,
 Kozbau dzoræ næ bælsuj
 'Ma'faldzostæn ræsteuæg,
 Zæqær dzorgæj rædzæhduj!

1906 anz.

Sær sɛɪa guræ.

Sær: Fæxxiston æfonæ,
 Ærxatdzæ'j bærgæ.
 Nom xæssun bazonæ,
 Mæ guræ, cæugæl
     Fud fæstag, uazal bon
     Særdton har tævdæ
     Fesaftæ. Cardagor,
     Hajdt mardzæ, cæugæl
 Khes-khosæj ci dzori,
 Uoj ma min zæhæ?
 Ragæj dær me'safæg
 Dzilli'xsæn du dæl
Guræ: „Ci dzori“, ci xoni
 Ænosi mænæn?
 Ærgomti ku zoni
 Kæmincæ uoj, uæd.
     Fænduj mæ bæhatær...
     Ne'ndeun bælvurd,
     Adzalæj næ uarzun
     Arf khahdi zin kust.

Jeubonæ dzurdtoncæ:
 „Rajxaldæj næ bast“.
 Hær neugæj istoncæ
 Se'znagæj sæ mast.
     Uoj xæsdzæf fidcag cans
     Nilxijæj bunton.
     Rajzolæj xiccag card,
     Bancadæj ærgon...
Sær: Bancadæj xómuxtæn,
     Uoj zohæn bælvurd.
     Fal læg ba mægurtæn
     Ævdesuj æ kust.
 Fezmælæ, ma tærsæ,
 Qazar næ'j dæ card!
 Dæ særmæ ma xæssæ
 Mulkgintæj æfxuard.

1906 anz.

Dzaxxomæ Dzagurti.

Qazar arh æj çamaræn,
 Mulk bællon æj æ bacard.
 Æ madzal æj kozbauæn—
 Fingi chilin næ kujtæn.
     Ustur mast æj uæxæn zin
     Nur saxatti lædærgæn.
     Ci amal jeş ærvdzavdæn,
     Cæfmæ gæsgæ'j æ cobpaj.
 Ustur bællax fuldær xadt
 Niuuodcæxsgæj, isbæzzuj.
 Ævebpajdi cirenu
 Pelon uadzgæj æ purxæn.

Zintæj fuldær nur saxat
 Maxti astæu neci jes.
 Ma nihhærzæ—æ adzal
 Ræxsbetcænæj sunton tahd.
 Uæzzau ræxis—izg æj'dzag
 Beræ adæm ird kænui,
 Muxujronæj sæ bauær
 Thæpxal xaugæ gæbpæltæj.
     Mama xodæd sæ xecau—
     Fitdzag bada næ bæzzuj;
     Sæ arti'xsist sor rugæj
     Listæg mortæj kældzænæj.
 Kud nirristæ, ci tærsis?
 Fæstexuærza xuæzdær æj.
 Næ kust ba ma ci færsis?
 Zæhdzinan æj hærdæræj.

M a r d m æ.

(Tugkati Bekmærzaj kiri særhi).

Fedar dor æj næ bauær,
 Rahæj mag fud ka xæssuj.
 Uomæj dordær næ rauæn,
 Æxsi nadæn ka buxsuj
 Bærgæ kosæn, fal næ kust—
 Æbællontæj ænæ'fses,
 Xurgun zænxi bælasau
 Fedar bungard næ uadzuj.
     Sindzin nadbæl kud buxsæn
     Bæhnæg khaxæj, tux æfsard,
     Uæxæn nadæn æjamal
     Cirh æxsneuæn, tuxgin khox.
 Izol ænhud fækkænæn,
 Razmæ dzæbæx næ kæsæn.
     Kud æj zonun, uotemæj
     Cuppar anzi Bekmærza
     Ævælmæcgæj cirenau
     Fændon agor fækkusta.
 Ævebpajdi isserdta
 Ænæbari mærdti nad.
 Fal mælun ba næ kumdta...
 Qæbær tarstæj ingænæj.
     Fændarast uo, Bekmærza,
     Ma nirrezæ, kosdzinan!
     Surx qumacbæl næ bælløn
     Ærfinsdzinan uotemæj.

* * *

Xodæzmoltæj isdzorun.
Zærdæj xodæg næ fæuuj.
Mæ zærdi'nvars isserun
Ustur sunkhæ xæræj'dzag.
    'Ma uoj uæzæj mæ cæsgom
    Surx pelon art rauadzuj,
    Rastdzijnadæj æ fændon
    Æ bællon nad næ jergæj.
Ræstdzijnadæ ci xonuj?
Cirh qæma ma sindzgun nad.
I fitdzagæj i fæstag
Cahd kud fæuuj uotemæj.

T e m u r u q t æ.

Ragi-ma-ragi, mæxe ræstægi, jeu izol bæsti, næxe zænxæbæl cardæj æma cæruij ænaxur adæm,—rast max næxuædtæ. Sæ xecæu adtæj sæ fasti xadzi, æma sin se'xsæn nillægðær xecæu ærsaxta jeu lægi—Temur. zæhgæ.

Temur adtæj mængard læg. Ænæ dzurd, hælati fær-ci adæmi togchir. Ægas dzilli'xsæn næ razindtæjdæ uæxæn mægur læg, je xuærdgun ke fælløjnæj na'dtæj. Gærtænd-tæn se'mbes, se'hdaumæ gæsgæ, dædtujnag adtæj fasti xædzimæ, falimæ ænxæst næ xætdzæ kodta.

Fasti xadzi, uoj ku balædærdtæj, uæd in æ khudi nixxuastræ helæj. æ bunati bajin fæssaxta kærzdær zæronð læg, ragon ævgærdæg Aba-Temuruqi.

Aba-Temuruq razindtæj uæxæn, æma din kædzos lægi xom fid xuar.

Æsthixta dzillæn uælhædæj sæ car.

Dzillæn sæ hærzun, sæ nætun uajtahð fækkoj æj jeu-gur uælæbæl dujnei.

Ærkastæj xadzi aci hudtagmæ æma fadzdzurda Aba-Temuruqmæ.

Baj—farsta listæg: „Car æsthihd beræ,cærdtæ ba min-gi; ci'j xabar, uoj min læmbunæg zæhæ?“ Ci jin zaxtæjdæ ænosi fidxuar, mægurti qiamæt æ dzibpi uogæj...

Fæssurda uoj dær „næ“ fasti xadzi, æ bæsti ba ijn nissaxta ændær, æ uezdon nom din Suntimast Temur. Je ba razindtæj uæxæn Temuruq, æ khoxi bavrald—næ dzilli bællax. Rajdædta xuærun chammar beræhau dzilli særi qanz ædzæsgon kujjau.

Je adtæj fæzzæg, jexænti, razdzau dællagon mehæ æ sær ku'sdaruij, jeci ræstægi. Fæzzindtæj uæzal. Bahudæj kæræxuar Temuruq æma æ fasti xadzij. Raqalon kodta Sunti-mast Temuruq xædzarænlægðæzarm cædtæ hudgondæj.

Acī bællaxæn læquan fæsevæd mægurti mæstæj raj-
dædta niqoq.

Fasti xadzi ma Sunti-mast Temuruq ismæstgunæn cæ,
æma sæ fændæ: niqoqgænguti læquan rexdzærdtæj sæxe-
cæn fæjnæ kærçi iskænun. Niqoqgængutæn sæ razdzæu-
guti rexdzærdtæj tuxxæj æræsthixtoncæ, ke margæ, ke ba
uælhædæj æsthhd.

Temuruq, mængard, fæxxædtæj hæugaj, æstxihta
sædgaj rexdzærdtæ saugaj.

Iscædtæj kærçxuar Temuruqæn dær æ xadzijæn dær,
fal ma sæ hæuj khæbældzugdærtæ æfcækhuatægtæ.

Curd læuun hæuuj. A duuæ boni rajdajdzæncæ rextæ
æsthehun sæ kærçi reutæn. Bahæuaj kænæd, læg ka xun-
nuj, je tobpi næmugæj æ nomdzud rexæl

Qærabuha ka'j, næ mægurti mast kæmæ næ haruj,
uonæn ba amal ærhudi kodton: sæ rextæ dasgæ cirh xirin-
khajæj, je ba uotemæj fæjjervæzoncæ uostiti æfson, kenæ
ba xuargæ uæ ræsuhd rextæ sæntuors xuarænæj. Uors
rextæ lægti æxeuon xonuj.

Tuni rævdzitæ.

Zurnæj zild uædærtæ,
Fæsdzæhdæn kauæ,
Cumæj kond ælxujnæ
Fedar kond uftinæ,
Ræsuhd kond colaq
Uors-uorsid lædztætæ
Sabaj kænunmæ,
Cirh khændzu æxsinæn,
Tun uafæn khela,
Sundakhin urditæ,
Ræsuhd særvasæn,
Særgun hæbeshædæ
Dæ uosæn daræ,
Uoj xonis kadæ?

1906 anz.

1907

1-g Dumi deputatæn.

Næ di dæn arazi
 Acixadt, næ xor.
 Ærræxstæ khuar anzi,
 Ne'sdzorgæj ærgon.
     Rarast dæ ævzedgæ,
     Zaxtaj nin: „xuærz-bon“.
     Barhuftan næ hostæ,
     Fäl ne'sdæ dzurdhon.
 Qiamætæj ci tarstæ,
 Cæj arhæj de'gurd?
 Dem'baltæ dæ razmæ,
 Tildtajsæ de'lug.
     Ka'j zonuj de'lugkon
     Issajdæ bædtgæ,
     Zindtajdæ uoj fædbæl
     Æmboxgæ lægtæ.

K e n d z e .

Bon fevadæj arvgærændti,
 Ærnidæn æj mæji kast.
 Bazmaldæncæ qal xædzærdti
 Bærægbonmæ xuærditæ.
     Idzuldæncæ aci sæumæ
     Minæstæmæ beretæ;
     Ajdah adæm næ, fal sirdtæ,
     Mærhtæ, hædtæ, bindzitæ.
 Bælæsti'xsæn cheuti zarun
 Sirdi zærdæ isærxta;
 Sau hædbuntæj sirdti neun
 Bongin cardæn nifs xasta.
     Æsturzærdæj sauæng hædæ
     Dungæj kodta jelqina;
     Uoj faldzostæ ænos bindzæ
     Sirdti rahæj tog chirdta.
 Hædtæ idzuld; hæutæ uotæ,
 Dændtæ farnæ lastoncæ.
 Togkhemburtæ sirdti sojnæj
     Idzuld bonmæ kaftoncæ.
 Ajdah badtæj mægur khæsi
 Æstong Kendze igaugæ.
 Jejjæ kudtæj æfxuærd zærdi,
 Jeunæg furtmæ dzinazgæ.
     Kudtæj nidæn, ne'ndeugæj hær,
     Fænda'dtæj æj harængæ.
     „Kæmi'j“, zaxta, „mæ zærdi fiu,
     Tæxodujtæ, ramælæ“.
 Cæmæj zudta—æ boc labpo
 Axæstoni khærazgæj

Cæugutæmæ fæsxixastæj
 Dzinau-minau kænuij, uoj.
     Æskhæbpægi axæst cheuau,
     Fændon cardmæ bælgæj, je
     Sudæj mælgæ rafælgæsuij,
     Zærbatugi bædolau.
 Cæmæj zudta—je'monau xast
 Læbpo uomæn khamiri
 Rugæ hæmpæj goban, bazbæl
 Ærxun xussæ bakænuij:
     Sahæsæj'dzag, ænahonæn
     Sau xæleba, tauæg bors—
     Idzuld boni æfses xuærdæn
     Jeske khoxæj zin dædtæn.
 Dzilli idzuld fændon cardmæ
 Rakæsæni hæuajgæs,
 Æxe uod dær æfxuærd uogæj,
 Marun ærvong læuuij, uoj.
     Uæzzau ræxis æ khæxtæbæl
     Fedar arti khumajæj,
     Chumur qæbpæl æ bauærbæl—
     Pær-pærgængæj æxsæukhæj.
 Cæmæj zudta æ zærdtagæn
 Fedar bændæn auindzæn
 Darh bæqibæl cædtæ kond æj
 Ison bonmæ ærvæzæg.
     Je'stong zærdæ, card hæuagæ,
     Æfxuærd zærdæj—æ racox,
     Farast ænzej æskholaj kast
     Mægur dzilli mast kæj, uoj
 Rævdzæ kodta bærægbonmæ—
 Jeugur æntæst—paraxat;
 Ajdah badtæj xemi kogæ,
 Zæronð Kendze æstongæj.

Æ m b a l m æ.

Bærgæ mæ fænduj jestitæ...
 Ardaunmæ dær dæsnī dæn.
 Mæ fædes hærmæ mægurtæ
 Fæhhær kodtoncæ ænxuzon.
     Bakhulump! an ræstægmæ,
     Cæbæl nikkhex dæ du uæddær,
     Aræmburd kængæj næ tuxtæ,
     Nichching lasdzinan tuxgindær!
 Fedar læg hæuj kosunmæ,
 Khisse-bissetæ ci kænīs?
 Bæhatær hæuj toxunmæ,
 Jeu khulumpi æj ci tærsis.
     Revoljucioner æj mægur læg,
     Fal æ cævægi næ zonuj.
     Dzorun in hæuj læmbunæg
     Cæbæl toxæn uoj ærgomæj
 Næ rænhitæmæ fædzd zoræn,
 Ærrævdzæ kænæn næ gærztæ,—
 Dzæqin næuægæj niccævæn,
 Isræxsbeddzænæj næ bæstæ.

S a h æ s - m a h æ s .

(Ærtigkag Dumf ævzarunmæ).

Sahæs-mahæs, ravzar-bavzar
 Niuuadzeta... Isæfæn!
 Ærkæsetæ ærtigkag xadt,
 Fal ne'rtasun næ kæfæn.
     Dzæhæl dzoræ, dzæhæl fændæ
     Ærtigkag xadt max kænæn.
     Næ toxi zar, zæqær dæræj
     Æmxuzonæj, cæj, zæhæn!
 Sahæs-mahæs jeskæd bonmæ
 Fidbiliz æj næ kustæn:
 Baræj kond æj dærh nivændæ,
 Uoj zoneta uæ zærdæn.
     Lihz ævzagæj æ pozici
     Bundor fedar kænuij nur.
     Uæ sahæstæ niuuadzeta,
     Isxuæceta uæxebæl!

K h o s t a .

Batar kodta æ rast card
Ægas bæsti mæsug.
Zongæ adzal, næ cardxuar
Togchirguti mæstæj,

Imisdzænæj næ bæstæ
Ne'xsari xaj—Khostaj.
Ma uæd dodoj sæ særtæ
Max ka'fxuæruj, uonæn!

Baræ adtæj Khostaj dær
Ænæ dzillæ cardæj,
Fal læquæn uod je'znagæn
Mægur dzilli mæstæj.

Næ bakængæj jeu xatir,
Ærgon chuxæj dzorgæ,
Ku fættardta æ nauæ
Burdænti'xsæn neugæ.

Ænhælgæsgæj maxtæmæ,
Razelidæ æ sær,
Fal maxæn ba beretæ
Arxajdtoncæ dzændæl.

Læg na'dtæj, fal cægi'rdzæ,
Ciuahæj uahd—fedar;
Næ bazudta næ dzillæ
Isarh kænun uomæn.

Fedar mæsug næ bæstæn
Æ fænduræj caxta,
Nadamonæg næ xuænxtæn
Ræstdzijnadæ zardta.

Nur saxatti bazonæ
De'znagi xaj, adæm!
Tobpi chuxæj ratonæ,
Qali fingæj cardæn

Dæ jeu khaxæj nillæuuæ
Sau ajnægbæl bærzond,
'Ma uordigkæj nihhærzæ
Dæ nezi xaj ærgon!

Æ c a r d.

Fæxxadtæj cardagor
Max tuxxæj Khosta,
Ævzargæj uazal bon
Ma fæuuæd roxsag!
Æ zin kust æ dzillaen
Roxs fændag kodta;
Æ fædbæl æ kustæn
Arazgæj tajuæg.
Xussægæj ænæ'fses,
Sont fúsau xadtæj.
Ærgon dzurd, hær amphez,
Zingi dær nadæj.

1908—1719.

Q a n c a u.

Jeu bon kæmi adtæj, uomi din dzæxæra jesunti raz-
mæ mæ dzæxæratæ babæræg kænunæj ærbazdaxtan, sa-
uæng Dzæhebpæræj, sarhgun bæxbæl. Nur bon izærmæ
ærxæstæg æj, fal uæddær—ænquat. Fælmæn uældæf zæx-
mehi xuzon badtæj zænxæbæl. Næjjes dumgi volævd.
Æstuf idardmæ ne'husuj. Dujne—æncad. Ajdah æstæn-
mæ çhæxaxstnægi hær, cirti xurfæj uæsægau ærihusidæ mæ hosi.

Dujne—ænkhard. Mæ zærdæ—mægur, uotemæj ær-
dbaxætdzæ dæn Durduri donmæ. Don ærmingijæj. Stav
norti æxsænti don, tænæggomau, tuxxæj cudæj ænæ kond
nadau khædzta—mædztaej. p

Donmæ kuddær ærbaqærdtæn, uotæ mæ bæx ævast
donmæ fællæburdta æma niuazuj. Sahæs kænun: mæxe
dær mæ bæxi dær ra'rtajon, zæhgæ, fal doni raxes farsæj
jeu nidæn hær ærcudæj. Nædær zarun, nædær kænun. Iho-
sun, fal in æ bærægbæl næ xuæst kænun. Ci dessag æj,
zæhgæ, mæxe ærtajun næ, fal ma mæ bæxi ænxæst don
niuazun dær næ bauaxton, uotemæj fæccæup.

Khaxæni uælbilæ fædtæn Kæsun æma din fons fæz-
zigon xezni—xoræj æmpuld nillæg fælvunx kærdægbæl
xæzgæj bor listæg gæntæ æma tikisidumægi æxsæn niixæ-
leu æncæ. Uoni fæste sæ gæs, harængæ kænægau zargæj
jeukhax-dukhaxæj çæuj. Tundzun, kæd in æ zari dzubandi-
tæj jesti balædærinæ, zæhgæ. Fal kæmi? Mæn kuddær
rauidta, uotæ æ zarun niuuxta. Næj niuadzdænen, ci
uavær æj, uoj bæræg ænæ rajsgæ, zæhgæ, mæxecæn isnet
kodton.

Baqærdtæn imæ æma jlmæ dzorun:
— Dæ fons bæræ, hongæsl—

Hongæs sau bijnag xodi zæronðæj æ cæsti sugtæ ra-særfta, uotemæj mæmæ iskastæj æma kæunhælæstæj dzoruj:

— Arfægond uo, zæhgæ, uædta æ cæsti kast zæn-xæmæ razildta, uotemæj zærdibunæj nijnæftæj ma læuuj.

Jejæ adtæj 35 anzdud bærzond læquæn-læg. Æ tum-bul korsuhd cæsgonbæl, æ sau cæstitæ uors xælæmulæ re-xi'xsæn sau ærfguti bunæj cæsti sægæj dzagæj cæxærtæ kaldtoncæ. Æ dzurd, muri hærau zællang kodta. Bæzgin sau bilti æxsænæj æ uors dændægutæ metau ferdtevæ-ferd-tevæ kodtoncæ, dzubandigængæj

Æ uæle moræ coqaj zæronð chæx kuræti ændegkæj diviltæj æmphust. Æ jastæu ængom ælvast bijnag ronæj, ronæbæl razæj ustur sau festonæ qæma, raxes farsæj ba galævgærðæn kard—festoni. Bæhænvad khæxtæ xor æma ærtæxæj nasau niffærkitæ'ncæ.

— Ci'j a, mæ xælar, dæ qurmæ zaræj nadbæl cæu-guti zærdæ dær ma ku azæl in kænis ustur fudi harængæ cumæ kænis uojjau, zæhgæ'j færsun.

— Ci kænon,—zæhgæ, mæmæ dzoruj,—me'næbari bo-næj zarun, paddzax æma hæzduguti æfxuærdæj ba kæun.

—Ci ænæbari bon dæbæl jes, tuxxæj dæ hongæs xæ-tun kænuncæ, ævi dæ lævar kosun kænuncæ, ci uavær tux-begaraj æj?—

—Æ uælæbæl cardi makæd make bavzaræd, ci mingi bacardtæn, uomi æz ci zindzijnædtæ ravzurston æma ci æfxuærddzijnædtæ fæuuidton uoni,—zæhgæ, min dzuabp ravardta, æxuædæg' ba zærdibunæj nijnæftæj.

— Uanæbæræg ci uavær zindzijnædtæ fæuuidtaj, uo-tæ zærdibunæj kæbæl nijnæftæ?—

— Mæ fudtæ min ma bal næuæg kænæ,—zæhgæ æ cæstitæ doni razildta æma inne'rdæmæ æxe raxadta.

Æ guzavvæmæ jin ku 'rkastæn, uæd bustondær mæ-zærdæ fexsajdta aci mægurdzijnædti uedagæ kucæj cæ-uj, uoj læmbunæg bazonun.

Batunstæn. Æ raz in raaxæston æma jimæ dzorun:

— Dæ qurmæ zærdæj dzubanditæ min mæ zærdi ædægtæmæ uoj uængæ bavnaaldtoncæ, mæ xælar, æma æ randæ uodzænæn dæ coræj, calældængæ bazonon dæu uzon khambæci asæ læg auæxæn qurmiti uængæ ke æf- nærdæj ærxætdzæj, uoj, ualdængæ...

— Nurtægki saxat mæ bon næ bauodzænæj dæuæn ægurbonæj ke bavzurston, uoni ærdzubandi kænun, uoj æxxæn, æma fonsbæl zelun hæuj, kenæ ba buntøndær nix- æleu uodzænæncæ xæmpælti æma sæ jelia dær næ bal æræmburd kændzænæj,—zæxgæ, min razahta kænunhælæstæj om næ ravardta.

— Færsun æj:

— Madta kud bakænæn? Mæ zærdæ qæbær æxsidz- æ ku dzoruj dæ zindzijnædtæ bazonuni tuxxæj, uæd?

Dzoruj mæmæ:

— Kæd dæ uotæ æxsidzgæ fænduj mægur bændtæj æ bavzurston, uoni bazonun, uæd mæmæ izæri, ærhau ku askhæron, uomæj mingi fæstædær Gabolati Ænzori dæl- ig fars nixæsmæ fæzzinnæ æma din sæ uomi ærdzordzæ- æn.

Ci amal adtæj. Randæ dæn næxemæ. Izæri, ærhau u ærbacudæncæ, uæd æmhudæj mingi razdær, badzurd ond bunati balæudtæn æma nixæsi khuduro ni tehæbæl ærbadtæn, uotemæj hongæsi xezun.

Rabadtæn jeu mingi saxat, uotæ ba din mæ læg fæz- indtæj.

Niccinae jan. Niccijne jan kærædzebæl, uotemæj khudu- onbæl ærbadtæn.

Færsun æj:

— Alcidær xuarz, fal min razdær zæhæ dæ nom æma dæ mugkagi nom, uædta di korun dæ cardi bændti æ bavzurstaj ænconæj æma zinæj, uoni særæj bunmæ ra- zoron.

Bajdædta min dzoron, aboni xuzon kænun hælæsæj næ, æ urux quræj:

Æz dæn Qojbajti Slani furt Qancau. Næudæs and mæbæl ku racudæj, uæd mæ fidæ ramardæj. Bajzadæn mæ madi xætdzæ sedzær æma sedzærgæsæj. Racudtæj ærtæ mæji, uotæ ba din mæ madæ dær ramardæj. Bajzadtæ mæ tægkæ ærraj dogi xædzari xecauæn qazax jeunægæ. Jestæmæj cardaj næ ajdah mæ nijjerguti ramardbæl ku bajzadaj næ, uæd, fal uoni ramardi fædbæl mæ xædzaræ dægæmæxgond ærcudæj, æma uædæj nurmæ mæ uosæ næ bal isserdton, uotemæj bonvuddær gængæ, æfsærgæ ærcudtæn.

Adtæj xædzari 2 gali, 2 hogi, 1 stor. Uonæj jeu gæ æma jeu hog uælmærdxuærnægæn ævgarst ærcudæncæ.

Fal, hog æma stor ba bahudæncæ afæjgænditæ æma ustur xistitæn.

Jeu dzurdæj, anz æma ærdægma xædzari cubpar far se j jevged ærizadtæn.

Kænditæ fæccox æncæ, xædzaræ isrevædæj. Xistitæ dogi æxsidzgæ ka zelæntæ kænidæ, jeci sinxontæ æma xæstægutæj mæ fældzos dær neke bal æfsæruj.

Bæhnæg, istong ævzarun. Sahæsi baftudtæn: ci bakæ non,zæhgæ.

Ualdængæ radælæ-uæla lasta, æma mæ fæzzæg qazajzag rajstoncæ. Sau xælepajæj ærdæg æfses, næ zongæ finsun, kæsun, kiunugi, hæmpin goban, baz-mæ kussæn, uotemæj ærtæ anzi rajæfxaston, kæmi æxsæj nad, kæmi mæ di'lhst, uædta ænæuoj æfxuærd jergæj alli bon dær. Jæ dzurdæj min ami zintæ mæ fitdzag fudtæ feronx kodtoncæ. Uotemæj bæzæmærdtæj me'rtæ'nzi rajæfxaston, næ bazongæj kæmæn kuston, cæmæn kuston, kæmæ ci pajdæ xasta mæ kust, uoj bærag.

Fæxxæleuæj næ sædæ sæ xædzærdtæmæ.

Ærcudtæn næ hæumæ, cij næ gængæ, zaxton mæxcæcn: „jesge æksi buni fæccæruni bæsti læg æxe khæsi æston gæj ku ramæla, uæddær xuæzdær æj,“ zæhgæ, fal mæ revædæ xædzaræ ædzærgæj æ xurfi nikkaldæj.

Mæ turhæ gænistonæj læudtæj. Bacæuændonæ min æ bal adtæj. Mæ fitdzag fudtæ babæj isnæuæg æncæ. ahæstæj mæ sær bajdzag æj.

Sahæs kænun: ci'rdæmæ ci bakænon, uobæl. Xuæzdær malæn uoj isserdton, æma afæj ixuærsti nillæuon Gæbuai llasmæ...

Mizdæn min fista afæj-fondz tumani, uæledaræs—duæ medægkag xædoni, duuæ medægkag xælafi, æma xuæ-ujnag.

Ærkuston ixuærsti fondz anzi. Aci fondz anzej hæmærdtæ æz dæuæn kud ærdzoron, kud din sæ zæhon æmæu neci zonun.

Xumgænæg, bæxgæs, tillægi kust kodton æxsæveuatæj. Xuasdzauti æxsæn cævægkin, æxsirfæj—ærmæræst. fæddzau læg, sogfadæg, færætæj—dæsni. Donxæssæg, urondzau, artgænæg, hogdocæg, faguslasæg, fonsi hudænæg, suvællon rævdauæg, zænxsærfægæj ændæræj ci næ avzurston, uæxænæg jeu, jeu!.. neci bajzadæj.

Gubun æstong ævzursta, rah ærdæg bæhnæg, uotænæg æfxuærægauaj uidton xædzari medægæ zæronddæj ba uvælloni uængæ, se'gasemæg dær.

Æxsævæ bon næ zudton kustmæ, uotemæg niuotæxtæn æxsæz anzi.

Æxsæz anzej fæste racox dæn. Me'xuærstægkag himbus ælxijtæ fækodton, uotemæg—mæmæ bamburd æj æu mingitæ æma si xædzari chæbpitæbæl mæxe isjefthæon. Barævdzæ kodton kauin khæs, hæmpin sær, æfsigkon æd ærdun, he-uotæ cidærtæ... Rajzadæj ma mæmæ dæs tumani. Uonæg ba tux amæltæj mæxecæn uosæ ærxudton.

Kustan duuemæg tillægæbæl. Cardan ærdæguælitæj. bærgæ ærxæssianæ cid tillæg, fal nin æ fuldær paddzaxalæ æmæ hæui qalon, uædta zænxi arendi mizdbæl rajevuidæ, uotemæg duuæ anzi ærcardtæn sinxi'xsæn kuvdgæ-æg, uædta ænæuoj begara fedægæj.

Duuæ anzej fæste min, tabu dæ farnæn, rajgurdæg æbpo. Uobæl afæj ænxæst næ ma rajevhudæg, uædta ba-

bæj nin rajgurdæj dugkag læbpo... Bærgæ sæbæl fæccij
kodtan, fal mæ cijnitæ dzæhæli rauadæncæ...

* Cæræn idarddær. Card fæzzindær æj, fal zindzijnæ
necæmæ dardtan zænægi cijnæj, cæmæj fæzzæhunçæ: „zænæ
zærði fiu æj“, zæhgæ.

Cubpar uodgojmagej hud kænun rajdædton. Qal
4 somej bæsti, 12 somi fedgæ issæj. Xumzænæxæ tumanæ
ærtæ tumanemæ isxætdzæ'j; kosærdtag 3 somemæj 8
memæ isxistæj. Jæu dzurdæj alcidær duvær, ærtivær
zar kænun rajdædta, tillægi arh ba næ uældær kodtan
Uotemæj bændtæ ærvistan tuxamældtæj.

Ualdængi mæ xestær furt ramardæj. Xædzari—nec
Knox—revæd. Bætægæj jin mærdzægtæ ændærtæ rajsta
Mard æværunmæ bacædtæj mærdzægtæj (kæcitæ mæ
fæstag bon duværaj fedgæ ærcudæncæ). Mard ævæ
runbæl surættæ æma sauginmæ rarvistonçæ. Saxatti fæst
sauginmæ ærvist lægtæj jæu fæstæmæ fezdaxtæj: „saugin
dan, ænæ duuæ somi arhauægkag, uædta ænæ duuæ som
surætti mizd bafedgæj næ komuj“, zæhgæ.

Mæ fur mæstæj ma ci kodtajnæ, uomæn neci bal ba
lædærdtæn. Fændadtæj mæ jeci saxat xecauæj dær, x
cauæj dær, kæmi dær cidær adtæj, uonæn alli fudtæ ni
kalun, fal mæxebæl tuxxæj nixxuæstæn, kud næuæg mærd
gin, uotæ. Nur mæstæj mæ zærdæ kærkitæ tonuj, sæ
khobpa xærdmæ æsxuajuj, hostæ burdæn kænunçæ...

Ci amal adtæj?

Cubpærdæs somi æfstau rajston mæ sinxonæj uot
mærdxuærnæg, uædta saugin æma surætti mizdæn. Cub
par tumanæbæl ba jin æxsæz mæji ænhudæj ræspiskæ
vardton.

Rarvistonçæ babæj sauginmæ.

Fæzzindtænçæ surættæ. Sæ fæste ba din saugin æm
diakhon dær cuma Qarsi goræti fedar basastonçæ, æm
uordæmæ æd turusatæ fæmmedæg æncæ, uotæ turhi isku
sijnæ'rææ.

Caldængæ mard xædzaræj turhæmæ xastoncæ. ual-
n saugin dær æma diakhon dær turhi khuntæbæl sæ
stæ radardtoncæ. æma si quæcæ ku nekæmi æristæf-
ncæ, uædta kærædzej hosi cidærtæ radzurdtoncæ.

Mard raxastoncæ.

Turhi jibæl raarhudtoncæ, uædta'j uælmærdtæmæ fæx-
stoncæ. Bajnigædtoncæ.

Rast din ku zæhon, uæd uoci saxat bazudton zænægi
rzonddijnadæ. Sosægkæj kudtæj zærdæ æxe medægæ.
læmi idzulddijnadæmæ tingup kodton. Næ xædzaræmæ
æ zærdæ cæun næ bal kurda ne'fsini cæsti sugæj.

Kudtæn mæ furti mardbæl, kudtæn mæ mægurdzij-
dæbæl. Khox kustmæ næ bal tastæj. Alli bon dær kæ-
l xodinae, jeci magosati xætdzæ nixæsi badæg isdæn.

Sahæs isberæ'j mæ ixæstæ uædta xistægti mætæj.

Jeu bon kæmi adtæj, uomi din nixæsi badæn jeu
uaremæj. Uæd din mæmæ kadær dzoruj:

— Qæncau, dælæ, din dæ uærdun kadær ralasta.

Ci xabar æj, zæhgæ, sæmæ faccæun.

Nissæmæ xætdzæ dæn, æma din jetæ ba duuæ kho-
si æma khæznæce.

Færsuncæ:

— Ci xabar æj? zæhgæ, kumæ, lasetæ a uærdun?

Sæ dzuabp:

— Duuæ bonemæ kæd qaloni æxca 12 somi isxæs-
j khæncæalarmæ, uæd xuarz, kenæ ba dæ uærdun stho-
licæj uæjægond uodzænæj, uoj din ihosun kænæn,
uotemæj min mæ uærdun fællastoncæ.

Fæj'jagurdton æfstau 12 somi, fal ne'ssirdton, æma
æ uærdun ci fæcæj, uomæn neci bal bazudton.

Rajevhudæj jeu khuar boni, uotæ babæj mæ dugkæg
rt dær ramardæj. Mærddzag bætægæj neke bal lævardta.
stemæj mard divilti cæmidærti batuxtoncæ, sinx, ænæ
laræ kiræ jin bachabp kodtoncæ. Æxsæz qazi næmæ ad-
tæj; uoni saugin æma surætti mizdæn rauæjæ kodton, uo-
mæj mard nigæd ærcudæj.

Cæmæj fæzzæhuncæ: „fur vud-ævud“. Mærdti zæg næ uoj bærcæ næ bal higæ dardta, ixæstæ, uædta xistiti sahæs cæjbærcæbæl qurmæ kodtoncæ. Komax xistitæ mæ uælsærhæ ærbalæudtænca. Kosærttægtæ, dlag æma ænæuoj listæg miutæ isserun hæuj, fal næ nun cæmæj ci bakænon, uoj. Fæstag amalæn uoj isser —mæ jeunæg bæx rauæjæ kænon, zæhgæ. Fal uomæj mæ zærdæ ne'rtæstæj, æma jibæl rasahæs-basahæs kod. Caldængæ æz uobæl sahæs kodton, ualængæ babæj min dær hæui æxsæni lægtæ rataælæt kodtoncæ qaloni æxca.

Ciuavær qalon æj, zæhgæ, sæ færsun, æma dzuabp ravardtoncæ: „dæ uærdun, dan, dæ fari qalo æxsæz somi næ nimmardta, uoj xætdzæ næuæg anzi q 12 somi, fedeuægi mizd, cidærtæ, mæ fi'dzag furti mæ dzægti arh tukangæsi hastmæ gæsgæ—farast somi. Uomæj mæbæl ærnimadtoncæ cubpar tumanemæ xæstæg. Bæ uæjægond ærcudæj stobolciæj.

Komaxsæn ærxætdzæ'j. Xist kænun hæuj, fal kbæ—neci bal jes. Ma'sxist kænon—æma anosmæ alla adæmi'xsæn. Cæmæj ma ci kodtajnæ, uobæl iskataj d Xuæzdær amalæn mæ særmæ ærcudæj uæxæn hæla unæ mæ mægur sinxoni jeunæg bæx kud radavtajnæ, uo fal mæ uomi dær uorædtoncæ jeuemæj mæ sinxoni xæ dzæ næ xælardzijnadæ, kud mæxe xuzæn mægur adt uomæ gæsgæ, innemæj ba tærehæd mærdti nadæj.

Mæ mednimær sahæstæ kænun, ci bakænonbæl. ændær amal nekuæj neci adtæj, xistitæ ba ærxætdzæ'j æma zaxton mæxecæn: „næ dinamonæg saugin, næ hæsærhi læugutæ—ne'xsæni lægtæ, adæmi cæsti nimadi læ næ tukangæs, mæ sinxon—cæuæti æxcataæ iuaræg uon tææn duuæ bonemæ mæn bæl fæxxælæf kænun æma mæ car rasthehun tærehæd kæmi næ'j, uomi ma æz ci mæ nadæj tærsun!“

Bæx radavton. Komaxsæni xistæj; fe'næsahæs dæ Ajdæh komaxsæn næ, fal jeugur afæji kænditæ dær vægkag æxcataæj rajefxaston.

Xistitæ fæjjevhudæncæ. Dævtitæj neci ishær æj, fal dædær æfsærmæ ba mæ togi ne'ncajuij.

Æd-æxsævæ-æd-bonæ min mæ zærdi uedægtæ kær-cæ duuæ sahæsi. Jeu sahæs: ke bæxtæ radavton jeci æ bijnontej mægurdziñnadæ sæ xædzardar jeugaj bæx-sin ku radavton, uædæj ardæmæ. Duujetæ dær sæ uanæbal jeruncæ, nædær xædzari aræstæj, nædær rahæj' dær gubuni xuallagæj. Mæ dugkag sahæs: ænosmæ zær-nez, mæ asægi dær, mæ funi dær mæ mærdti sahæs, dtitæ'næ, ka'j zonuj jeci duuæ sabiji davægkag æx-æj ælxæd xuallagi jevged se'ngartti æxsæn, se'noson di...

Aci duuæ sahæsi min mæ jeugur fudtæ dær ni'mbar cæ. Æfsærmæ mæ næ uadzuj sinxi astæu ænæ khæn-estugæj isdzorun me'nxuzænttæmæ, uotemæj uodxar kær, mardau, ægasæj.

Isfændæ kænun: bacæuon ke bæxtæ radavton, uonæ æma mæ uæragi særbæl sæ cori ærbadon, kud nemæ fæuujna, uotemæj, æma si baxatir rakoron, zæhgæ, mæ bauoramuncæ axæstonæ, sæ bæxti arh sin ci rad-, je ke næjjes, je uædta axæstonæ mæ ku baxauon, uædkhaj ci fæuuodzænæj, je.

Ærmæmæ cæuj uæxæn unaffæ: zaroba rajson, saugirazmæ mæ tærehædtæbæl ærfæsmon kænon zæhgæ, fal uordæmæ dær mæ zærdi mast næ rauadzuj, kud car hehægma, æ dzubanditæ æma hudtægtæ jeumæ kud næncæ, uonæmæ gæsgæ. He, je din mæ xælar mæ kæun-læsæj zarun.

Æ dzubandi fæcæj.

Æxsævæj iscudæj. Mæjdar. Stuf nekucæjbal cæuj, ah ma buduræj jeu pricki gur-gur ihustæj.

— Jetæ se'gas dær fæjjevhudæncæ,—zæhgæ jimæ orun,—uonæn amal næ bal jes, fal du hæuama ardigkdæmæ dæ sinxi æxsæn, mægur dzilli cardi dæ kastæ xæ çuma abonj rajgurdta, uotæ baydesaj. Xucaui xatir

mæ, saugini arfæmæ macæmæj ænhæl kæsæ, dzæhæli m
 tæ'næ jetæ se'gas dær. Dæ mærdti sahæs dær dzæ
 kænīs...

Xuærz-æxsævæ æma fændaræstæj raxecæn an

1907-1908 ænztl

A b i s.

(Ikuærstæn).

Dæ ison zonæ,
 Uotemæj zelæ,
 Kenæ ba cærdæj
 Æsqueis zargæj,

Uo, mægur Abis,
 Du cæmæ havis,
 Uoj, æz dær zonun
 Æma di korun.

Rauadzæ dæ don,
 Særbarti æxsæn,
 Je ba din dæ bon
 Isreua: „æz dæn“

Dæ sau tog kalis,
 Uotemæj zaris;
 Aftedæj badis
 Hæjdtæj ba kafis

Uæ, mægur, Abis,
 Bazmælæ cærdæg...
 Nur kæmæn kosis
 He, nin æj cæhdæg.

Fændurmæ.

(Gurdzibeti Blaskajæn)

Ær min-cæhdæ, mæ fændur,
Zardæ voxsaj zarægdær,
Kud dæ kænnon mæ dælqur,
Cædtæ uogæj dæ fædbæl.

Ba-dær-cæhdæ dæ ræu run
Æstufgomau, ændiuddær.
Ci pajda æj dæ hærzun
Sosæg miutæj mæ zærdæn?

Sosæg-mosæg ci cæhdis,
Æmbud komau sodzun tas?
Medæg dzoræj ærgomchux
Xuæzdær xonuj nur ræstæg.

Ær-min-zaræ ændiuddær
Xodæzmoltæj ræuægdær;
Cæmæj tærsis dæ tæntæn,
Uodzænæj din ærdzæf dær!

Ci heu kænīs ænkhardæj,
Sosæg miutæ næ bælsun;
Æznag marun cirh kajdæj
Æxsiçgonæj mæ zærdæn.

Kud nihhos dæ sædtun tas,
Gurdzibeti fændurau?
Nihhær lasæ qæbær karz,
Uodzænæj din æstur arh!

He, nigkidær, ræuægdær,
Dæ uors tæntæn ci tærsis!
Fedar hes'n sæ fædbæl—
Qaidær miutæn dær bæzzis!

K æ u a g æ.

(Zærdxad toxægæn).

Fæzzildæj kæuagæ
Læg agor kæugæ,
I lægtæn sæ fagæ
Sæ qalon cædtæ.

Qalon tas kæuagæ
Ærbajsuj darh ues,
Uomæj dær hæuagæ
Næ kumdtæ amphez.

Niccæhduj uadindzæj...

Uomæj dær neci.

Æ faldzos surh zingæj

Rauaxta pelon.

Fækkudtæj dzævgaræ,
Fal uæddær neke...
Mægurtæn sæ qaruae
Basasta paddzax.

Fæxxætuj buntondær

I lægtæn se'xsæn.

Isseruj cork ændahd—

Uonæbæl kolduar.

Æ cork sin nissædtuj
Ma dzoruj: „Cotæ“,
Fal babæj jeunæg dær
Næ kæsuj kommæ.

Xuærzæfses je'nhæltæj—

Fælledzuj kæuæg

Sau hædti idardmæ

Ma fæuuj ædzard,

Uæxæn læg toxægæn
 Næ bæzzuj bærgæ,
 Fal hæuj nur dogæn,
 Bærc ærhuvd zæqær!

A zartæj mægurti
 Sæ kærædzemæ
 Ka bædta zinsaxat
 Æznagi nixmæ.

Bostitæ ændærtæ
 Ka xona æznag
 Uæjgutæn æ zærdæ!
 Ka skodta sæ card.

1908 anz.

---

* * *

Zarægi zar—
 Cahdi fædbæl.
 Mægurti car—
 Qalti qæbpæl.
 Zarægi zar—
 Mægurti uarh
 Mægurti card—
 Hæzdugi sarh.

1909 anz.

Bajaty Gobpojæn.

Æcæg, æcæg, mængard læg,
 Dyvdyv kænys kadagur.
 Rakæ ma, cæj, dæ zaræg
 Næ Iry bæstæn cy dædty?
     Ænqæl uydæn abony ong—
     Pajda xæssys myd-byndzau,
     Fælæ dy ta dæxicæn
     Dydyv kænys fyd S—u.
 Ixæn, uazal ærcæuync—
 Bynat qæuy mæguyrtæn.
 Dy uydædtyl næ kusys,
 Fælæ ærmæst dæ dzybpæn!
     Mæguyrdzinad næ fædyl...
     Aguræm max særibar;
     Dy ta ærmæst dæ kadyl
     Agurys card dæxi bar!

Dzasarbegi zæronð

Sænt uors metau bæzgin rexæ,
 Ænqirt cæsgon, bor bauær,
 Qobpæh cæstæ, fætæn tærnix,
 Æ darh astæu ærkhædzæ'j.
 Darh bechotæ—xabæ·sabæ,
 Bæzgin biltæ, fætæn findz,
 Ænkhærd ærfug, bæræh bakast,
 Ustur cæsgon, lægun sær.
 Uæle daræs: sænt sau kuræt,
 Donxuz coqa læmæhtæj,
 Fuszarm xodæ, bijnag ronæ,
 Fæsibun dzabur, uæhdvadug.
 Æ ronæbæl æd kærdbadzæ
 Chæx festonæ' ustur kard,
 Uotemæj din sæ kauræbun
 Buhojnæbæl Dzasarbeg.

1909 anz.

---

* * *

Xonx æfcægæj rillægmae
Met donæj kæluj,
Uoj bunæj æfcægmae
Ædzard hæu kæsuju.

Doni hær komi'xsæn .
Arauj bæstæ!
Uoj neun mægurtæn
Toxunmae zærdæl

1910 anz.

* * *

Q æ m a

Fidbiliz xæssæg—qæma,
 Zapari kond ændonæj.
 Fuldæretæn rast cuma¹
 Sæ cardi xaj uomæj æj,
 Uotæ kadginæj xætuj
 Fidæj-furtmæ næ astæu.
 Æ nezæj ba nur nætuj
 Buston beræ sedzærtæj,
 Buston beræ æ tæssæj
 Tærsgæ-rezgæ nixxussuj.
 Sæumæ ragi ba qæma
 Ærauindzuj færsinsad.
 Zongæ zintæ, ku zaxton,
 Buston beræn iskodta;
 Uors ævzestæj ræsuhd hæst,
 Sodzujnag æj uæddær ma.

Muddartæ.

Bærzond uosongæ bor hæmpæj æmbarst,
 Æxsæræ uesæj ziqir bid,
 Æ falæmbulaj bætmændtæj idzag
 Cubpar fæltæri rænhitæj.

Cubpar tehebæl sæ kærongæstæ,
 Cubpar uosongi tumbul bid.
 Bestau ærdigkæj nillæg khulduntæ
 Chæx dzæuxgærdægæj ærvænxyz...

Uosongi razmæ muddarti kæstær
 Rakosart kodta bor nælfus.
 Nælfusi gælmæz i khuari xestær
 Surx ciren artbæl arauj.

Innæ muddartæ sæ agi zelæn...
 Sæ sozi fadun hær cæuj,
 Tægænaj xurfæj sau ræsubd Selæn
 „Kosarti“ surx tog æstærj.

Bindziti duvdv, uærtzditi uæsun,
 Kærdægi xurfæj ihusuj.
 Qal bæxti „xurru“, bæxgæsi zarun
 Se'gasebæl dær idzuluj.

Æskhuænxtmæ.

Ci adtæ, cidæ--

Fæcænca nurmæ.

Nur dogi bæzzæ,

Rast nadmæ cæugæ!

Agoræ dzæhæl

Mægurtæj fæskhum,

Zæhæ sin zæqær:

„Bahudæj uæ sær!“

Agoræ dæltæ,

Fændon card cæhdæ;

Amønæ xærdmæ

Cardi bon ræstmæ!

Asodzæ cirah

Talingi ændiud;

Mægurtæn sæ card

Uodzæn æj dæu kust!

* *
* *

Bærzond xuænxtæ sæ xonsar
 Sæumon xormæ, ævgitau,
 Aci sæumæ ænævhau
 Ravdistoncæ sæhdzæstau.

Alli xuzon ajnæg dor—
 Sauæng særmæ færcitæj;
 Darh næzitæ uonæbæl
 Tærxægauti khotærtæj.

Kærz khæxæntæ xædzærdtæj
 Læsti særhi rænhitæj.
 Ird æzmesæ dzugurtæj
 Je'rlæsænti ærdtevgæj.

Cægat farsæn æbælvurd
 Xorauon æj, zin finsæn:
 Uomæl hædæ mæthæl xuz,
 Dørti xuzæ satæg sau.

Ægas cægat fæltærgaj
 Khædzæxti'xsæn sau hædbun,
 Særmæ xæstæg naræg nad
 Zin faduætti æzdæxgun.

Duuej astæu buntan arf
 Tarbun komi chete don
 Bærzond nadmæxadætæj-xadt
 Ferdtevidæ ajdænau.

Doni cæqal ahudau
 Xuænxti xætdzæ azdudta,
 Ungæg komi æxecæn
 Lihz budurmæ nadagor.

Dørti xætdzæ doni tox
 Ungæg komi æmbuxta;
 Uoj fænzunæj, zæhæn, dor,
 Khædzæx buntæj hær niudta

C æ r g æ s.

Bærzondi xuænxræbun
 Tægærgun chuxbæl
 Darh næzi. Uoj særbæl
 Sau hædti xecau—
     Qal cærgas—xualij xoj,
     \ Bor ærhæ, hestæ,
     Pixsitæj nizdoxuj
     Asthona fedar.
 Æ dogi æmbuxta
 Qal miuti xecau.
 Uoj uasun ne'ndiudta,
 Zæhæn, dor fænzun.
     Uoj tahdæj sau hædtæ
     Niudtoncæ kizgau;
     Uoj uindæj sau mærhætæ
     Lihdæncæ sirdau.
 Xor boni ærvastæu
 Uozer tahdi je
 Dujnehæl ne'nhalda
 Qal miutæn kæron.
     Ci'j fændi dzoretæ—
     Al'idær dzæhæl,
     Uæ dogi bæzzetæ
     Mægurtæj sædæn!
 Rastadæj afonæ
 Cærgæsæn gitnæ...
 Uoj fæste asthonæ...
 Fondz ajki cædtæ.
 Zamana sax xorti
 Taunægbæl særdæ.

Taunægbæl rajdædta
 Baduntæ zærdæj.
 Burdæntæ, sax xortæ
 Næ dargæj zinmæ.
 Rantæstæj æjkitæj
 Jeu ærtæ cheutæ,
 Tog khembur bajdzuldæj,
 Uælarvmæ kovgæ.
 Pazbunti fitdzagi
 List-mærhtæj—kældæ,
 Bædældtæn surx carmi
 Sæ fagæ xuærdæ
 Xuædmælx'ar zærdtægtæn
 Hædton marh cæhdgæ
 Ne'vzargæj listmærhtæn
 Sæ xæran, sæ ræst.
 Fud miutæj tarst mærhtæ
 Rajstoncæ sæxe
 Fæskhumtæ, auuændtæ,
 Mæskhiti izol.
 Fal kæmi...mærhti 'znag,
 Tog khembur, fidxuar
 Fud miutæ rajdædta
 Bonæj bon fuddær.
 Hædbuntæ, budurtæ,
 Rindzitæ uæhdæ.
 Æ jarmi ci'ftudæj
 Alcidær xuærgæ.
 Æ balci bon balci,
 Næ tuxstæj zærdæ.
 Fid beræ bunati,
 Mijnsa xærxæ.
 Bærzondi ærvastau
 Razelidæ curd,
 Uordigki kærkbalmæ
 Ravzedidæ cid.

Jevzisti—fondz karki...

Æjarmi—jeunæg.

Uoj xætdzæ hædsarti,

Jex mardzæ, ledzæg!

Æ cijnæ je'sxætdzi

Æ cheutæn—sæ hær.

Uotemæj æ balci

Næ kodta dzæhæl.

Xuærz cardi badældtæn

Banxæsi æj sæ hun,

Uoj xætdzæ sæ 'zærdæ

Agurda tæxun.

Fitdzagi mærtæmæ

Taxtæncæ xærsgaj,

Uoj fæste hæutæmæ

Æd madæ rænhæj.

Racudæj khuar boni,

Bahombæl æncæ,

Hædti'xsæn, budurti

Fidbiliz—bærcæ.

Hæuuon marhæn turhi

Ænæ hæuajgæs

Racæuæn næ bal jes

Cærgæsti tæssæj.

Uasængæ fuldær bon

Æ hælæsi dzag

Niuuasun æ fændon

Næ bal ændeuj.

Æ kustæj cærgæsbael

Qaxbaji xuzon.

Æ miutæj xuædmælxuar

Isafuj dujne.

Bogatæmæ.

Jeu ualdzæg ne'rajæn,
 Fælløjnæj—jebpard.
 Sau cardi bajzajæn,
 Ne'sneugæj ne'fxuard.

Tuxst miutæj æ zærði
 Ne'ncajuij kærkbal,
 Je'nos mast æ carmi
 İrajuij tuxgin

Uæ, mægur kærkitæ,
 Ci'squrmæ'j uæ uod...
 Ue'nosi mæstlitæ
 Rajsdzænæj' uæ tog.

Fænduij næ bavzarun
 Jeu xezni sumax,
 Lægon nifs roxs rauæn
 Rajtaugæj ævast.

Fehustan jeubontæ
 Jeu chuxæj fædes,
 Uoj hæræj tuxst zærdæn
 Bazmældæj æ hos.

Zust bega æ kasti
 Rataxtæj tuzmægi
 Chæx zældæ je'sbatti
 Festädæj sæxæg.

Khex læudti uasængæ
 Faldzostæ kæsuij.
 Ne'smotgæj kærdægmae,
 Furmæstæj nætuij.

„Chæx zældæ, hædbuntæ
 „Fidxuartaen særvæt,

„Kærkbal ha cahdi'xsæn
„Æstongæj mælæt.

Uoj fæste uasængæ
Rajdædta fædes;
Fædes hær ualdængæ
Rajjevægæ qurdox.

Qurdox hær togi'rtax
Sau dzæmbu finsuj.
Uæ kærkbal, cahdi'xsæn
De'vzong uod tuxsuj.

Sau rindzæj jeu farsmæ
Ravdesæ dæ sær!
Me'mvarsæj de'nos nez
Isreuæ dæ hær.

Uoj fædes kærkbali
Fezmælun kodta,
Ma, hæjdæ, je'znagi
Rajdædta næmun.

Kærkbalmæ chæx zældæj
Fazmaldæj cheusor,
Rakængæj zuædmæltæj
Togkhemburgintæ,

Tog khembur cheusortæ
Kærkbali xætdzæ
Toxuncæ, tæxuncæ
Jeu anzi bærcæ.

Ualdængæ xulændtæ
Kærkbali nixmæ
Fæcæncæ xuæli'nhæl
Ma jeuæ mardzæl

Min marhi kærkbali,
Pæskhutæ—xungaj...
Kærkbal uæd æ cahdi
Balæstæj tundæj.

Uæ, mægur kærkitæ,
Ci'squrmæ'j uæ uod?

Ue'nosi, mæstitæ
 Rajsdzænæj uæ tog!
     Xæstæg æj ue'suæhdæ,
     Læuuetæ hædtux.
     Ue'suæhdī ue'znægtæ
     Næmetæ jeu curd!

1914 anz.

Cardæj boz.

Xonsar fars siftærbæl
 Pixsi'xsæn ualdzæg
 Jeu fijjau æd dzogæ.
 Bor bunti xadtæj
     Dærkhdzaræj æ xodæ,
     Æ coqa borgon,
     Bijnagæj æ ronæ,
     Bæhænbad, sau khax.
 Æ reubæl xædonæ
 Æskhordzud basma,
 Æ astæu ængon bast
 Sau qæma, darh kard. :
     Ærfugkin, tunkhur ros,
     Qoppæhdzast, rast findz,
     Æ jænztæn sæ fuldær
     Batær æj—uæxæn.
 Æ lædzæg bærzæj kond,
 Sagelgun særgkæj.
 Æ xurdzin æd ærkhe,
 Æd khobpa—uobæl.
     Uotemæj usqæzæj
     Hærgomau zardta.
     Xodæzmoltæj ird xor
     Bælæsti lægun

Khaleutæ batavta
Uors-uorsid ræsuhd.

Uoj uindæj ænahom
Khombobxæl ærtæx,
Cæsti tehtæ jesgæ,
Færdugxuz badtæj.

Bor siftæj zudxuærði,
Æstæn xuftgængæj,
Sau dzogæ pixsbunti
Xæleuæj xistæj.

„Fons beræ!“ „Ægas col!“
Næ salan fæcæj.

Mægur card dessag æj,
Ke tava, uomæn.
Raxistæn. Færsun æj...
Fædzdzurdan beræ...

Jeu saxat dzubandi
Æmbessag ne'xsæn.
Uoj fæste buntondær
Fijjauï bacæj.

Rajdædta dzorun:
— „Rajgurdæn Khamati,
Xuænxag card zonis,
Fædtæn si avd anzi,
Næ zonun kud uoj.

Ænæ'fses mæ madæj
Racox dæn uajtahd,
Fal uæddær æ cardæj
Boz kud næ'j qazax!

Næ bæstæn fijjauæn
Astændzdud læbpo;
Jeu afæj buuatgæs
Lægduxæj buxstæn.

Mæ zin kust cælgænæg
Næ kujtæn bærgæ,

Fal uæddær, ærxænæg
 Madon card, zærdæ!
     Uotemæj nibbuxstæn,
     Ærzudton sau bon.
     Ragualdzæg har ræstæg
     Khillibpæj kafton.
 Fuldær bon mæ xuallag
 Æværzeu uorsag;
 Mæ zin kust—sog xæssun,
 Næ zudton qal card.
     Divildun mæ qæbpæl,
     Bæhæmbad, sau khax;
     Uæddær din æ zærdæn
     Ka zudta saqat!
 Dæs anzon bajbun læg
 Bunatgæs isdæn,
 Fal me'sæft—mæ fud chux,
 Jeu dzurdæj—bæsmær.
     Bæsmær læg—jevhud qal,
     Sont-montæj xadtæn,
     Zaragæ, uadzimis..
     Fæbbæstæn kustæn.
 Ærxadtæn uæligæs,
 Bathux dæn dzæbæx.
 Fijjauæn, xuasdzauæn
 Kud hudæj uotæ.
     Hæuuon card æz uidton
     Jefstigmæ jeu xadt,
     Uotemæj ærviston
     Mæ cardæn je'mbes.
 Jeu bon din næ hæutæj
 Ærxætdzæ'j xabar:
 „Næ fustæj æxsærdæs
 Bahudæj“ ma tahd.
     Bafarston læmbunæg:
     Ci xabar „ærcudæj?“

— „Uosæ din kuruncæ
 Ma dæ sær bahudæj“!
 Mæstæjdzag nikkhex dæn,
 Kud kurd æj, zæhgæ,
 Næ zongæj ke kizgæ'j,
 Kud kizgæ'j, uoj dær.
 Mæ dzogæj æxsærdæs
 Rartaston jeugaj,
 Uotemæj rarast dæn;
 Baxætdzæ'j me'zær.
 Hær, æstuf medægkæj,
 Uoj xætdzæ ærdzæf
 Ihuston, fal mæstæj
 Ka adtæj dzurdhon.
 Mæ xabar rajhustæj;
 Jeu xestær dzoruj:
 „Uælæmæ'j rakæntæ!“
 Fæccæun æz dær.
 Zæxmehxuz bajdzag æj
 Sau avar quæcæj.
 Quæci'xsæn duvæxsug
 Rænhitæj adæm.
 Siæxsag khos xestæræj
 Ærbajston, bægu.
 Ka—fæsgun, ka—nivgun,
 Bajdzagæj arfæj.
 Jeujetæ minasæ,
 Innetæ zargæ.
 Mæn zærdæ ba mæstæj
 Færkitæ—tongæ.
 Ke kizgæ'j, uoj xabar
 Bazudton bærgæ,
 Kud kizgæ'j, uoj ba du
 Bazonæ, cæugæ!
 Mæ dzogæn se'mbesæj
 Bafiston æruæd.

Uoj fæste afæjmæ
 Uosgin læg cædtæ.
     Uosi koj—xodujnag.
     Færsis mæ? Dzorun.
     Mast xæssun—zin hudtag,
     Ka zona uomæn.
 Asæj dær, kondæj dær
 Ne'nhistæj xuæzdær,
 Fal higkag, chuzixæld,
 Ræuzærdæ, sælxær.
     Zin buxsæn fudsilæn
     Ajdah kond neci'j;
     Ke bon æj fuddihæn
     Alli bon xatir?
 Silæ'fses—medægnez,
 Nibbuxstæn jeu anz,
 Uædta jin æ khudi
 Nixxuaston jeu bon.
     Uotæ tahd mæ madæj,
     Mæ fidæj anzmæ
     Bajzadtæn xuærzafted
     Zildægæj sedzær.
 Isuæhdæ'j mæ bændæn,
 Bajzadtæn qazax.
 Mæ sahæs—mæ sauvons,
 Fedun sin qalon.
     Kardzud dæn, fal uæddær
     Mæ cardæj boz dæn:
     Fonsæfses—xuædældar,
     Bijnontæj—æmast.
 Æcæg min mingi zin—
 Ævæstag ke dæn,
 Fal zænæg kæmæn ci'j?
 Dæxebæl uodæl
     Xuærzæbon. Fændarast.
     Rarast dæn desæj.

Fæuuidton cardæj boz
Fitdzagdær he uoj.
He uædæj abonmæ
Des kænun qæbær,
Kud buxsæn uæxæn­mæ
Atemæj kæsun!
Cæmæn badæn æncad,
Cæmænnæ cæuæn,
Uæxændtæn cardiuag
Bajamonùn­mæ?

1915 anz.

Æcæg sedzær.

Madæj sedzær—æcæg sedzær;

Fidæj sedzær—ærdæg cæf.

Fæskhævda sedzærti xor

Æruaxta æ tuntæ,

Ærxætdzæ'j ué'cægi bon

He, nur, he, mægurtæ!

Bædtæncæ imæ reu igon

Bocmadgin sedzærtæ;

Læudtæj sæmæ jeu izol.

Fesæfaj, kedær dæ!

Xori tuntæ madgintæn

Xastoncæ sæ arfæ:

Madæj sedzær uonænæ

Auonæj igaugæ...

1915 anz.

Sauginmæ.

Dæ zærdæbæl læudzænæn
 Jesgæd boni nur zæhæg.
 Uæd saxat din zæhdzænæn,
 Nur ba cæhdæ dzængæræg.

Mæ dzoræntæ—æmir chux,
 Sosæggæj bal kosdzænæn.
 Gædzuoramæg dor ænfud.
 Ræstæg mæ bal buxsdzænæn.

Fal uoj ænhæl ba ma uo:
 Ævælxæt gæj cærdzinan...

• Uæ cijnitæn sæ kæron
 Isuodzænæg mægur bon.

Uindzænæn din uæd saxat
 Dæ nur miutæ, dæ qal card.
 Dæ bærzæg mæ cirh kard
 Nizzardzænæg qæbær tahd.

Ænhæltæ.

I dujne æxuædæg
 Mæ finstæn sudgænæg,
 Uotemæj zæhdzænæn
 Næ cardæj jeunæg dzurd.
     Ænhældzau kadgin æj,
     Rast ba næ'j, uotemæj.
     Ma beræ fæccæræd,
     Ke næ ba ma cæræd!
 Bongintæn æj qozon
 Æma'j, cæj, rægoston.
 Næ aker æd læmæh,
 Næ saugin æd pælæz,
     Sæ dzigko kædzos bidt,
     Sajæn chux, lihz ævzag.
     Næ mollo uonæj dær
     Mængartdær, uæjagdær,
 Uotemæj sæ ræbun
 Næ komuj isrævæd,
 Fal uæddær sæ hærzun:
 — Æstong an!—ihusuj.
     „Næ“ khobec næ sau tog
     Æxsnifæj nluazuj,
     Uotemæj uomæn dær
     Æ ræbun mulkæjdzag.
 Næ zænxgin æ zænxæj
 Mærzæzduhd, gubungin;
 Næ xecau xuædældær,
 Æ fæstag—æd ænhæl.
     Næ paddzax æ qal card
     Næ uadzuj æbpundær,

Uotemæj uonæntæn
 Je dædtuj jesge tog.
 Ka kosuj ka max æxsæn
 Ræsteuægbæl zærdagon?
 Neke, neke jeunæg dær.
 Ci nin fæcæj næ xujmon?
 Fidæj furtmæ kæmæn dær
 Bæhnæg rahæj fækkusta,
 Æ fælløjnæj idzuld bon
 Næ fæuuingæj mingidær.
 Ci nihhos dæ næ daræg?
 Ci nihhos dæ næ xæssæg?
 Ændiudgomau dæ goton
 Bachabp lasæ ædæfsoj.
 Ma'j rauadzæ æ fændon
 Dæ sau galtæn sæ fædbæl,
 Je ba qodi zænxitæ
 Isæzmænta ænæ'xca.
 Beræ bal æj næ zænxæn
 Dæu fælløjnæj surx xurst un;
 Dæ gotonæj nur ba kæd
 Iskænidæ saubundær.
 Kæd æbpun ma dæuændær
 Jesgæd boni dæ ænhæl
 Paraxattæj zærdæ roxs
 Dæ fændonbæl isuidæ.
 Fal ka'j zonuj jeunægæj
 Æznag sædtun næ'j dæ bon,
 Uæd zavodti kosgutæj
 Isserdzænæ du ænxus.
 Dæ sau galtæ, dæ goton—
 Fæhhajt lasæ ændiuddær,
 Je ba ison dæuæn dær
 Nibbundor ua dæ ænhæl.

U o z e r.

Æfsar bændtæj magosa læg
 Næ bajradæj, uotemæj
 Hæzdug cæstæ, ænkhald fæzzæg
 Særdton hartæj fækkiudtæj.

Sau tog kalæg mærbun zænxi
 Nomdzud Kelis ke xasta,
 Jeci kizgæ borbun hædi
 Festhælfidæ ræubesau.

Fæzzæg. Dumgæ xalsari'xsæn
 Bordzaræbæl uolæftæj,
 Uoj uolævdæj bor hædsartæ
 Bazmælidæ særsæræj.

Xuzmi æxsæn ræsuhd kizgæ—
 Æfsar miutæj khændzæstug
 Je'nhællzau kast fæsfæd khumtæj
 Razvændagmæ næ xadta. ●

Izol kasti qurdox cæstæ
 Sau melti'xsæn sikirtæj;
 Uarzon læquæn coqaj medæg
 Xæmpælti'xsæn ærujidta

Mondag duuej uarzoneuæg—
 Cæsti 'lqidmæ nixæstau;
 Se'stavn cængtæj, se'dzard biltæj
 Festun kodta cavd dorau.

Tæxodujtæ.

Tæxoduj, cæstæj
 Ædʳæsxez kæsgæj,
 Æ bællon bæstæj
 Zærdiraj ka uj.
     Taxodujjag æj
     Bahatær kosæg
     Ængarti razæj
     Paddzaxbæl toxæg.

1916 anz.

Khupdibmæ.

Kudtitæj dæ card.
 Bakasær khudibp?
 Uindzinan dæ tahd
 Ma dodoj dæ særl
     Dæ xodæ—baka,
     Dæ becho—æzduhd,
     Dæ sahæs—maha...
     Abpun næ'j bælvurd!
 Uotemæj dæ card
 Ærvetis ræsuhd;
 Næ zonis mægur
 Ci'j uoj du æbpun.

Lægi card—cæsgom,
 Æ limæn—xujmon.
 Kosgutæn—uarzon.
 Mulgkin ba—rujmon.

Dæ sujni særbæl
 Macæmæj xuacæ!
 Mægurti zinbæl
 Zærdunæj nætæ!

1916 anz.

Xecau æma fæsevæd.

- Xecau: Bakosetæ ba, fæsevæd,
 Næ paddzax, fidi bæstæn!
 Fæsevæd: Max paddzax næ'j—Nikholos æj,
 Fændon uolæft næ dædtuj! 2 xadti
 Xecau: Raddzænæj uin, ma tærsetæ,
 Kustmæ gæsgæ'j uoj lævar!
 Fæsevæd: Beræ'j, beræ, beræ bændti
 Je max uotid iværzuj! 2 xadti
 Xecau: Uodzænæj uip, babuxsetæ,
 Radtdzænæj uin uæ fændon!
 Fæsevæd: Maci dzoræ Nikholosæj,
 Æ særgæxci neci jes! 2 xadti
 Xecau: Axæssun uæ, ma dzoretæ,
 Radtetæ uæ zærði uag!
 Fæsevæd: Næ jin dædtæn, næ di tærsæn,
 Axæssæg næ xuædtæ an! 2 xadti

(Iron polk Isarazuni dumægme finst ærcudæj).

1916 anz.

1917—1933

* * *

Rajhal uo, næ card,
 Fevadæj dæ bon,
 Raqel uo, æfxuard,
 Ravdesæ dæ nom!

Sosnezæj xussæg
 Niuuadzæ suhdæn,
 Isbæzzæ du dær

Jeu rauæn zintæn.
 Ci'nhæl dæ dæ kust?
 Bajzadtæ fæskhum,
 Bajsæræ dæ zund
 Feronx uo, hærzun!

1917 anz.

O k t j a b u r.

Bæhænvad, æskhud khax,
 Bæhnæg rah, æxsæj nad,
 Khuælli khox, gotondar,
 Ævzargæj qæbær card.

Uotemæj uodxaræj,
 Fæccardæj næ kosæg.
 Fækkeugæj æ qaræj,
 Æ jamal—mægurgor.

Æ qurdox æ hinchun,
 Æxsistæj æ medqun,
 Uotemæj arasta
 Je'znagæn uazal bon.

Ærxætdzæ'j æ ræstæg,
 Fezmaldæj Oktjabur.
 Fenkhustæj ihældzæg
 Mægur card æ buntæj.

Fezmaldæj udzælmæ
 Næ proletariat.

Ravnaldta toxunmæ
 Je'znagbæl ærgonæj.

Dzarmadzani gurgur,
 Tobpi dæng, kardi dzæxst,
 Togi purx khanautæj.
 Ivuldæj zildægæj.

Ne'znægti niccaxtan,
 Maxæj dær fæhhudæj.
 Ændiudæj nizzardtan—
 Mægurtæ ændzuxæj.

Fæuuælaxesdær æj
 Næ revoljucijæn

Æ politikon xaj
 Æ fiddzagdær khæpxæn.
 Fal ma banhæletæ,
 Fæcæn tuhd... Isbadæn...
 Toxi felauontæ
 Ma æncæ izoldær.
     Max xezuj idarddær
     Socrevoljucijæn
     Je'ncojnæ, æ bundor
     Xædzajradi khæpxæn.
 Uoj xætdzæ, uobæl bast
 Æ zærdiauindzæn
 Je'nhæltæn sæ sæjrag—
 Kulturon cardi uag.
     Hædtuxdær fællæuæn,
     Max xezuj zindær kust;
     Næxecæj ma bællæn,
     Xæstægæj karzdær tuhd.
 Surx toxæg partizan,
 Card kedær ælqivta,
 Hæuama curd læuuæn
 Sauængæ kæronmæ.

Næuæg xuareldari zar.¹⁾

Dælæ buduri næ gotændtæ, næ gotændtæ,
 Uonæbæl jeftihd næ donbæjdtæ.
 Uoni astau ba næ kombaintæ, kombaintæ,
 Jeumæjag cardi razdzæugutæ.
 Uomi goton dar—kolxozontæ, kolxozontæ,
 Uomi traktærist—næ mægurtæ.
 Uonæn mugkagdæu—agronomtæ, agronomtæ,
 Uonæn xuallagdzau—ævzurst lægtæ.
 Nadamonæg sin—næ partkomtæ, næ partkomtæ,
 Nadarazæg ba—ispolkomtæ.
 Uomi udarnik—komsomoltæ, komsomoltæ,
 Niffælkhevuncæ soceristæ.
 Rafældaxuncæ fætæn xuntæ, dærh auædzta,
 Bajtauncæ sæ næ masindtæ.
 Ba-sæ kosuncæ kolxozontæ, saq læbpotæ,
 Paraxattæj nin nizzauncæ.
 Uonæj vakzalmæ uærdun zildæj, uærdun zildæj,
 Jeugur kolxoz ba ku nijvuldæj.
 Tillæg qumacbæl ku ravardtan, ku ravardtan,
 Cholberti bundor ku ravgarstan!

1931 anz.

1) Zæronð xuaze'ldari zari mottivbæl rargæ'j.

Fæskomcædes.

Partij xæidzæ cæuj ænkhas,
 Sankhex fæstag næ komuj;
 Tobpæj cævuj æznag æmras^t
 Uarhæn fæjjx næ zonuj.
 Zaruj, xoduj, kosuj tuxgin
 Xædzajradi aræsti.
 Cæhdw̃j, kafuj, dzoruj chuxgin.
 Pelon uadzuj sahæsti.
 Næuæg sahæs razmæ cæuj
 ● Marksi bundor axurti.
 Færscodgutæn ærgom zæhuj,
 Cævuj, næmuj xaxurti.
 Fedar kænuj parti ærgom
 Komsomoli iuængtæj,
 Fæltærd bælvurd, zæqær, ændon
 Ka'sbælvurd æj, uæxændtæj
 Fedar læuuj jerisæn—
 Gærztæj cædtæ fædesmæ.
 Zærdæj—bundor socializmæn,
 Cæstæj uinuj izolmæ.
 Tuhdi ændiud cæuj marsæj,
 Æznag sædtuj komkommæ
 Zundæj—khædzæx, bærzond asæj,
 Plonertæ je'ncojnæ.

Hædæj ændonmæ.

Tillægi kust næ fidtæltæ
 Tux amældtæj kodtoncæ.
 Qæbær hædæj sæ gotændtæ
 Fedar næuæ khaxtoncæ.
     Dæs galemæj æxsæz lægi
     Ægas bonæ ci kusta?
     Distini'rdæg xuarz ræstægi
     Fælmæn zænxi næ khaxta.
 Fækkusta sin be.æ bændti,
 Rajevhudæj æ ræstæg.
 Æfsæjnagæj ændon goton
 Æjjevænæn fæzzindtæj.
     Cubpar bæxi, duuæ lægi,
     Fedar ræxis rætænbos—
     Æzgildtoncæ bonæn distin
     Næuæ zænxi dær hæjdtæj
 Uoni bæsti tærtær gængæ
 Maxæn kosuj traktær.
 Fætæn xumtæ dærh auædzæ
 Khævda boni dær khaxuj.
     Gærzæj rætæn, æfsæn rætæn,
     Hædin holtæ niuuaxtan.
     Cubpar bæxi, ærtæ lægi...
     Næ bal hæuj gotonbæl.

1 M a j.

Bæræg bændti bæræg bon—
 Mægur dzilli qazauat
 Kosæg adæmæn æ nom,
 Æ koj issæj qazar arh.

Ʀidtzag maji kosgutæ
 Cubpor duuæ afæji
 Ændiud hædtux toxuncæ
 Dujnej mulkginti nixmæ.
 Aci bonæ næ xuæzdær
 Razdzægutæ sædgæjdtæj
 Ravardtan max, fal uæddær
 Næ cavd kænæn max lægtæj.

Soveton majak bærzond
 Pelon uadzuj usqæzæj,
 Kosæg dzillæ æxebæl
 Bædtgæj ængon mingæjdtæj.
 Aboni dær ison dær
 Ke dæ? Max dæ, mægurti
 Dæ koj, dæ nom næ cardæn
 Fedar mæsug khæbur æj.

1923 anz.

Lenini fænduræn.

Ænæ'fses æ zartæj ældargin
 Ne'skodta fænduræn kæron,
 Uotemæj bancadæj æxsargin,
 Zæhæn in aboni æ nom.

Zæhetæ uoj fagæ uoj agkag
 Kud xønæn fænduri cæhdun?
 Isseræn aboni uoj arh zahd,
 Bacæhdæn mulgkintæn sæ hun.

Zaxton æj, zæhun æj mægurtæn:
 Uoj zartæ—sæ cardi mæsug.
 Zæhetæ ue'gas dær chamartæn
 Leninau cir kardæj sæ fud.

Fænduræn æ zartæ xunnuncæ
 Qazauat æznægti nixmæ.
 Uoj zartæ fæsevæd kænuncæ
 Rajdajgæj mulkginti cæhdun.

Uoj amund—uostitæ cæuncæ
 Aboni se'znagi nixmæ.
 Kosgutæ, xujmontæ læuuncæ
 Sæ rævdzæj kæpital purxmæ.

Niccæhdæn ændiuddær, ræuægdær,
 Mægurtæn iskodta ræstæg
 Fezmælæn, racotæ zæqærdær,
 Bacæuæn hudtagmæ xæstæg.

Leninæn æ fændur ræxsbetuj
 Fælojnægæguti æxsæn.
 Uoj tæssæj kæpital nirrezuj
 Fæsaræn harængæj kæugæl

T r a k t o r.

Pelon uadzuj æ benzin.
 Æxsævæ, bon næ zonuj.
 Fændzgaj gældzuj auædzta,
 Næui fæjix næ komuj.
     Khaxuj buntæj sau zænxa
     Æfsæn, dzirhæg—ændonæj
     Xebæl bædtuj nægurtæ,
     Æznag sædtuj ærgomæj.
 Saugin, mollo, bolkhontæ
 Æbpun, æbpun, næ uarzu;
 Khobec, khontr, chulbertæ
 Je'ngæronmæ næ uadzuj.
     Zurnau zeluj ærtæxbæl,
     Dæstæj xætuj distintæ;
     Kolxozontæ u oj fædbæl
     Cædtæ xumti murxuncæ.
 Æmburd kænui æ faldzos
 Kosæg dzilli kolxozmæ,
 Æznag, kalgæj æ qal bon,
 Æxe lasuj izolmæ
     Tærtær kænui næ daræg,
     Jeugur kolxoz ivulu;
     Hærzu, nætuj nur qal læg,
     Kolxozon ba idzulu;

R a j d æ d t o n c æ .

Bazmaldæncæ tog khemburtæ
 Kosæg dzilla nixmæ,
 Bavaldtoncæ xælhon kujtæ
 Se'nos ædzæsgon kustmæ.
 Kitaji bæstæj rajdædtoncæ
 Zajægojtæ sæ kænön.
 Surx æfsædmæ ravzistoncæ
 Phaletguntæ zæqæræj.
 Kitaji bæsti togi purxæn
 Zænxi charæ arauj.
 Kosæg æma xumgænægæn
 „Ligæ“ ingæn arauj.
 „Ligæ naci“ je'vddæs anzi
 Fædes kænuij, ma zæhuj:
 „Gærztæ“ „næ bal“, gærztæ „næ bal“
 Gærzti kust ba iræzuj.
 Kurm læg cæhdij je'nsuværti
 Pacifisti ardudæj.
 Mægur nætuj, hærzuj, kæuj
 Mængard mulki qal miutæj.
 Kitaji æfson Amerikæ,
 Anglis, Polsæ ma Rumin
 Savetton cardmæ havuncæ
 Æfsændtæ ma ræuændtæj.
 Bavzaræntæ! Uædta maxtæ
 Næ zahd karzdær zæhdzinan,
 Khuælli khoxti paddaxadæ.
 Uonæn dzuabp dæddzinan
 Næ cong tuxgin, næ zund fedar,
 Zintæn fæltærd næ uærag,

Mægur kosæg adæm ne'mbal,
 Zonæn næ bon, næ faduut.
     Beræ fæuuæd chammar miutæn,
     Uadzæntæ næ, cæj æncad!
     Kena ba sin se'vzæggintæn
     Bavdesdzinan næ cirh kard.

1931 anz.

G. P. U.

Cæxær cæstæ, ængom cæfxat,
 Fedar zærdæ, mærzæzduhd,
 Izolmæ dær æ cæsti'ngas.
 Æznagi'zmald fæsmæruj.
     Je'ndon cæfxat ajnæg dorbæl
     Fæjjx kænun næ komuj,
     Æ zonæntæj æ med funmæ
     Ka ci kosuj, uoj uinujl
 Bolat ændon—æ tobpi fat
 Næ jevhauj æ nisan.
 Rast ævard æj æ kusti uag,
 Bunton æcæg æ dzurdæn.

1925 anz.

Axurgænæg sin aræxsgaj
 Ænxuzon kænuij sæ aqæl.
 Næuæg kond nauæ dengizi
 Chædæxtæ uomæn aboni,
 Socializimmæ'j arazuj
 Cardi burdænti arf doni.

1932 anz.

Ualdzæg

Lægidtæg fæchchæx æj,
 Xor tavuj hardær;
 Saumælhæ fæzzindtæg,
 Bon fæcæg darhdær.
 Kolxozon buduri
 Rædardta goton
 MTF chæx buni
 Raskhardta sauhom.
 Fæd fædi cuppærdæs
 Traktortæ cæuj,
 Avd dæsi sæ dzirhæg
 Auædztæ kaluj.
 „Partizan“ æ xumtæ
 Masinæg tauj;
 Kulaktæn sæ buntæ
 Finxajad haruj.

1930 anz.

G æ r a x.

1932 anzi 5 marthij Mæskuj Gercent hæungi Germani minævaradi bænon k's-gutæj jeujej — Tvardovsktiji dambacajæj niccavdæi. Æxsægi ject fædbæl GPU-i kosgutæ æraxæstoncæ.

Surx Mæskuj aboni
 Ærcudæj hudtag,
 Uoj xabar khuar boni
 Uodzænæj dzurtag.
     Fabrikant zæhdzænæj:
     — Bolsevikti khoxæj
     Fæccæf æj næ læg;
     Xodujnag næ bæstæn,
     Uoj bæsti—mælat...
 Fasist dær ræjdzænæj:
 — Pagongin kadær æj—
 Uæ gærstæ særfgæ
 Ma lægau zæqæræj
 Savetti cævgæl—
     Nacion kæudzænæj:
     — Nemucæj arv nærun
     Ne'ndiudta uargæj,
     Mæsku ba næ cæhdun
     Rajdædta hazgæj.
 Mensevik nætdzænæj:
 — Aci cæf max xonæn
 Æfsadi nisan.
 Gindenburgæj koræn
 Fezmælun lægaul

lhosæ kosæg arhaumæ,
 (Dæ zund ba daræ æmburd)
 Esdek—zundæg mægama,
 Guræg ka'j fagus, æmbud!

Tvardovskiji niccavdæg
 Gerceni hæungi,
 Masini kud uadæg
 Uotemæg ræfi.

GPU æxsægi
 Felqivta uajtahd!
 Færsuj æj færsægi,
 Khaxuj æj. Æma ci?

Razindtæg tobpæxsæg
 Burzujti barbos,
 Mægurti uodxæssæg
 Es'-erti qelhos!

1932 anz, marthi. Mæsku.

Zenevi kepena.

Zenevi—quædat,
                   Quæd-quædat!
 Iosizavæ—gærstæjdzag,
 Can-Kaj-Sij mængard—
                   Mæstæjdzag.
 Kitaji mægurtæ—
                   Bombæg nad,
 Sæ cæræn khæstæg
 Gurgur art,
 Sæ kosæg fænstæ—
                   Fidgujnag.
 Zenevi—quædat,
                   Quæd-quædat!
 Kosguti khudi—
 Æxsæg nad,

Bonginti khæbic—
                     Mulkæjdzag
 Mulkginti cædes—
                     Biltæj zahd,
 Zenevi fædes—
                     Kuji sajdt!
 Litvinovi dzurd—
                     Æcæg dzurd,
 „Fæ'j hos“ kodtoncæ
                     Qæbær curd
 Ma rajdædtoncæ
                     Ændær cahd:
 Sanxaji alli fars—
                     Gagacahd.
 Sont kujjan ræjuj
                     Mædærjag,
 Cædtæ nin kænuj
                     Qadama.
 Uoj æmvars læuu
                     Benesæ
 Ma rajdædtoncæ kepena.
 Uonæn kepena
                     Ka zæha—
 Xærguti xætdzæ
                     Ramæla!

1932 anz Mæsku.

Digori zar.

(Gorgajæn Arsægtl).

Digoræ. Digoræ,
 Næ ma'ncæ dzuqmoræ,
 Havuncæ æzmoræ,
 Babædtæ dæ ronæ.
     Rauaj-ra, Digopræ,
     Mægurmæ fædzoræ
     Ma cævæ ædærgæj
     De'znagi dæ gærstæj
 Digoræ, dæ baræ
 Dæxe'j ma nizzaræ!
 Mægurtæn sæ qarua,
 Se'xsaræ fælhauæ!
     Rauaj-ra, Digoræ,
     Dankhati fæssoræ!
     Dæ goton, dæ cævæg ..
     Traktorbæl dæxuædæg!
 Uotemæj Siltanuq
 Bakosæ zærdtagon.
 Jes din uæd qurmanluq
 Kommuni fæstag bon!
     Isbædtæ mægurti
     Kolxozi fændonæj,
     Bakosæ dæ xumti
     Ænzærdæ, ænkhoxæj!
 Uotemæj de'znagæn
 Ramolæ æ holæ,
 Uodzænæ soccardæn
 Æ zærdtag qæbolæ.

1932 anz.

J e s m a.

Zinnuj ma ærratæ
 Nerængæ ne'xsæn:
 Saugintæ, mollotæ
 Ka xonuj je'nhæl.
     Jes næmæ uæxændtæ,
     Ka kovuj sontau,
     Ænhælgæj uælærvtæ
     Æxecæn xucau.

Sajuncæ saugintæ,
 Mollotæ sumax,
 Agorgæj har bændtæ
 Fitdzagau lævar.
     Racox æj uonæntæn
     Sæ dogæ, se'nhæl,
     Uoj zonæd æ zærdæn
     Alkedær bælvurd.

Oktjabri toxi bon—
 Kosguti mæsug
 Basasta uoni nom
 Roxs cardi uajug.
     Fal uæddær mollo ba
     Ævzaruj pirnun,
     Rastadæj surxu oba,
     Hæuj næ cirh un.

Mæzgidtæ, dziuærdtæj
 Iskænæn likbez.
 Saugintæ, mollotæj
 Kard insæn cælxdor.
     Raxatæn, racotæ,
     Næ tuxtæ razmæ,

Soccardi uedagæ
 Niffedar unmæ.
 Istonæn æ búntæj
 Mulkginti bundor,
 Ænzærdæ, ænduxæj
 Nimmaræn fudgol.

1932 anz.

O k t j a b u r .

Afæjtæj finddæs
 Dæ bændtæj fæcæj.
 Kosgutæ dæu gæs
 Læuuncæ cædtæj.
     Ravardtaj maxæn
     Toxunmæ zærdæ.
     Zæhis nin: cardæn
     Zonetæ fændtæ.
 Ma max dær pirnæn
 Bæhatær razmæ.
 Mulkginti dzillæn
 Arf uærmæ khaxgæ.
     Saxatgaj xæmpos
     Surxsurxid nærsuj
     Soccardæn æ mos.
     I mulkin hærzuj.
 Soccardi bundor—
 Industri, kolxoz
 Nærsuncæ ængom
 Dæu nifsæj ændon.
     Dæu tæssæj bongin,
     Paddzæxti khela—
     Qis kænuij tuxgin
     Ni'j-sexæ—zela.

Kapcardæn sudæj
 Æ kosæg mæluj.
 Æ xuar ba suhdæj
 Dengizmæ kæluj.
     Fal uæddær dæ tæf—
     Kosgutæn sæ nifs.
     Næ uadzuj æ cæf
     Purxgængæj ræxis.
 Anz, duuæ, ærtæ,
 Fuldær uæd fondzmæ
 Udzænæ bærgæ
 Dujneti særmæ.
     Dædæjjag sæ bon
     Sosægakæj. ærgon,
     Kajværuj cælxdor
     Soccardæn uændon.
 Aboni finddæs
 Næ cardi bændtæj.
 Hæzdugæn mulkgæs
 Næ bal an bældtæj.
     Næ khoxi dæhæl
     Kommuni duaræn
     Ma j xæssæn zæqær
     Mægurti baræn.

s. Ordžonikidze, 1932 anz.

Kolxozon-qazau tonti 1-ag sjezdæn.

'Ænkhax, ænkhax cæugæ curddær!
 Færsmæ axid ci kæsis?
 Sahæs, dzebæl—cardæn fuddær,
 Kolxozæj du ci tærsis?
 Kolxoz—næ card. Fændag ændær
 Socializmæmæ næjjes.
 Ka'j zonuj, kæd dældær, uældær
 Ardauægkon ihosis.
 Ærkæsæ uæd, Lenin maxæn,
 Kolxozontæn ci zaxta..
 Caldæn hæuti kæpitalæn
 Rajgurunmæ bunat ua,
 Caldæn cholber bundzæfxædtæj
 Suhd bajjafa læmbunæg,
 Caldæn kolxozon roxs cardæj
 „Boz dæn“ zæha mægur læg,
 Ualdæn dujnei kosæg dzillæn
 Kommunizmæ sæ fændag
 Alli bon dær fidbilliztæj
 Qor dard bælvurd cæudzænæj.
 Cholber, bolkhon, saugin, mollo —
 Kolxozi xsæn sæ amal..
 Uordikgi max rajdædtoncæ
 Fitdzag cardmæ æzdaxun.
 Fal sin max dær sæ fæd uæhdæ j
 Ne'suadzdzinan uotemæj.
 Næ cong fedar, næ zund rævdzæ,
 Cædtæ mulkæj, gotonæj.
 Ægas dujnei kosæg dzillæ
 Bankhustæj nur næ fædbæl,

Xezuj maxæj zærdæ, fændæ,
Se stuf cæuj æ gærztæn.
    Kolxoz fedar, zavod hædtux.
    Kolxozontæ ma kosæg
    Dzilli kænun hæuj ænchux
    Socialiston xædzarad.

Fitdzag fondzanzikgon bærcæj
Uomæn hædtux bundorgond
Kolxoztæma industriæj
Fedar, fedar nivvardta.
    Dukgag fondzanzikgoni max
    Kosun hæuj tuxgindær
    Uomæn æma je æj bællax
    Burzujtæma kujduntæn.

Dukgag fondzanzikgon uoni
Buntæj listæg kærddzænæg
Maxæn ne'xæs—zærdæg uomi
Kud uæn kærdæg outemæj!

1933 anz.

G o b p o j .

K. Marksi 50 anzi mælæ-
ti bonnæ.

Fækkusta zærdtagon, qæbær cirh..
 Ærtasta xor bonæj uarun.
 Pælæxsar, mukhur zund, fætæn zund.
 Næ uarsta dzæhæli zarun.
     Ragualdzæg rajsidæ æ gæzrtæ
     Gotoni cælxræbun cudæj.
     Næ uaxta auædzæ khædzmædzta,
     Zænxi qanz æzgildta buntæj.
 Fuldær xadt je'mgoton qal bæxtæ,
 Ihsogæj uadusmi næun,
 Cudæncæ auædzæj jeuværstæ.
 Næ gobpoj? Næ kumdtæ keun.
     Ædsærdæ, ædzumæg næ gælsta
     Je'fcægæj xamuttæ, zargæ.
     Uotemæj sau zænxe ærgildta
     Aprelæj sauængæ majmæ.
 Sau mæææ poxcijæj læursta.
 Tudta si æ urztæj mugkag.
 I mugkag fæssajun næ kumdtæ,
 Ma issæj dujnetæn dzurdtæg...
     Sau histi sæ fuldær i bæxtæn
     Arasta uoj kustæn bildoh.
     Murmuræj nædtæncæ næ bæstæn:
     „Isæfæn, fezmælæn, cælxdor!“
 Næ gobpoj uonæntæj næ kiudtæj,
 Nadta sin sæ biltæ æxsæj.
 Arsaxta kosguti sæ nadbæl,
 Uotemæj æ qal card fæcæj.

Ramardæj, fal æ kust dujnebæl
Nimbuxta qal ursau zæqær,
Khozøjæn je'xsæzæjmag xajbæl
Fælhaugæj mijneuæg æ hær.
Aci 'sqez dujnebæl æ miutæj
Vulkanau chæx pelon uadzuj.
Uotemæj aboni mægurtæj
Mulkgintæn sæ biltæ sodzuj.
Næ faldzos bæstitæj vulkanmæ
Kosæg læg khuælli khox daruj;
Uoj azar burzujæn æ carmæ
Sau sahæs rezængæj haruj.
Gobpoj kust næ baduj æncojnæ,
Rast xæsgæj auædzæ nur dær.
Uoj amund, uoj miutæ ænpojnæ
Kænuncæ bonæj-bon fuldær

1933 anzi,

X e k r i t i k æ.

Adtæj mulkæn æ ræstæg,
 Uæddær ændiud ævzistan.
 Na'dtæj maxmæ uæd fæsvæd.
 Mægurtæmæ fædzurdan:
 „Beræ'j maxæn qadama!
 Rajsetæ, cæj, uæ gærztæ!
 Max ba kujtæn abana
 Ravdesæn nur dælzænæ!“
 Uazal ragi bahardtæ,
 Æfxuærd ka'dtæj, uonæmæ
 Æma kosæg razaxta:
 „Cædtæ! Rauaj, xonæmæ!“
 Cudan ænkhex, ænkhexæg,
 Mardtan æznag ædærsgæg.
 Kodtan næ card ænvonsæg,
 Nixsastan nad næ gærstæg.
 Saveton uag fæzzindtæg,
 Næxuædtæ max ævdesæn.
 Kosæg, mægur ænduxæg
 Ravardtan dzurd næxecæn:
 Calinmæ næ card, næ fændon
 Kommunizmmæ baqærtæ,
 Ualdæn ændiud ma ærgom
 Xekritikæ xæsdzinan
 Xekritikæ raxastan.
 Cæuæn razmæ qazuat.
 Nepmæn, kulak, spekuljant
 Bacænæ nur xædzaruat.
 Fal ma sæ kuj sosægakæg
 Ræjuj, hirzuj ma xuæcuaj.

Uoj hizhizæj xadtæj-xadt
 Codæg æmbal banætuj.
 Uotæ ne'xsæn nurtægkæ
 Zinnuj jeu dæs „xuærz“ lægtæ,
 Xekritikæ sæ færstæ
 Kæmæn tonuj, uæxændtæ.
 Uæxæn „særgin“ æbpundær
 Rædud iskoj næ uadzuj
 Næjjes sædtæn æ fudbæl.
 Xekritikmæ curd baduj..
 Rædud rædudbæl curxuj,
 Buhtæ kaluj æ „kustbæl“.
 Kadæ, partfelbæl murxuj.
 Xodæn næjjes sæ zundbæl.
 Zundæj æncæ uælarvon,
 Uodæj mægur, ædzælhon.
 Kustæn æ nez sæ dzæhdzæh,
 Cardæn æncæ mægur bon

1933 anzl.

1) **Ærkæsujuag:** æ fittzag finsti mænæ atæ adtæj:
 Mæ kustxuartæ lih ævzagæj Rakurdtoncæ baxatir.

SÆRGÆNDTITÆ.

	Fars.
1. Razdzurd	3
2. Jeugur pavzbun alli'rdigi	39
3. Kusti jefthid, guzavvæ card	40
4. Bulla-bulla, dagetæ	41
5. Ustur xucauboni	42
6. Duuæ cardî	43
7. Cinkmæ	44
8. Rædud kast	45
9. Araq	46
10. Racotæ	47
11. Dengizi'xsæn sakhadaxi	48
12. Dogæ	51
13. Cirtmæ	52
14. Dzorægmae	53
15. Varsavjankæ	54
16. Næ fidtælti cæræn xonx	55
17. Fun	56
18. Ljaoxvi æfxuæræg otrjadæn	61
19. Porutcikmæ	61
20. Bonværnæ	62
21. Sær æma guræ	63
22. Dzaxxomæ Dzagurtl	64
23. Mardmæ	66
24. Xodæzmoltæj isdzorun	67
25. Temuruqtæ	68
26. Tunî rævdzitæ	70
27. Fiddzag Duml deputatæn	73
28. Kendze	74
29. Æmbalmæ	76

30. Sahæs mahæs	77
31. Khosta	78
32. Æ card	80
33. Qancau	83
34. Abis	92
35. Fændurmæ	93
36. Kæuagæ	94
37. Zarægi zar	95
38. Bajati Gabpøjæn	96
39. Dzarasbegi zæronð	97
40. Xonx æfcægæj nilægmae	98
41. Qæina	99
62. Muddartæ	100
43. Æskhuænxtmæ	101
44. Bærzonð xuænxtæ sæ xonsar	102
45. Cærgæs	103
46. Bogatæmæ	106
47. Cardæj boz	108
48. Æcæg sedzær	114
49. Fatuma	115
50. Sauginmæ	117
51. Ænhæltæ	118
52. Uozer	120
53. Tæxodujtæ	121
54. Khudibpmæ	121
55. Xecau æma fæsevæð	122
56. Rajhal uo næ card	125
57. Oktjabur	126
58. Næuæg xuarekdari zar	128
59. Fæskomcædeson	129
60. Hædæj ændmonæ	130
61. 1-ag maj	131
62. Lenini fænduræn	132
63. Traktor	133
64. Rajdædtoncæ	134
65. GPU	135

	Fars,
66. Axurgænægæn	136
67. Ualdzæg	136
68. Gærax	137
69. Zenevi kepena	138
70. Digori zar	139
71. Jes ma	142
72. Oktjabur	143
73. Kolxozon qazauatonti 1-ag s'ezdæn	145
74. Gobpoj	147
75. Xekritikæ	149

